

ახალი განათლება

2010 წელი, 10 - 16 ივნისი

ფასი 90 თეთრი

№21 (491) გაიშინა 1998 წლიდან

www.axaliganatleba.ge

ინფორმაცია საგამოცდო ბარათების შესახებ

აბიტურიენტთა საგამოცდო ბარათების გაცემა დაიწყება 10 ივნისს რეგისტრაციის ადგილებზე (სკოლებსა და სარეგისტრაციო პუნქტებში). ბარათების გაცემა დასრულდება 25 ივნისს.

მაგისტრანტების კანდიდატები და პედაგოგთა სასერტიფიკაციო გამოცდების მონაწილეები პლასტიკურ ბარათებს მიიღებენ ივნისის პირველ რეგისტრაციის ადგილებზე.

გამოცდების ჩატარების ბანრიბი და გამოცდების ხანგრძლივობა

ერთიანი ეროვნული გამოცდა

საგამოცდო ცენტრში გამოცხადების თარიღი და რეგისტრაციის დაწყების დრო მითითებული იქნება საგამოცდო ბარათზე

გამოცდა	თარიღი	ხანგრძლივობა	მაქსიმალური ქულა
ქართული ენა და ლიტერატურა	1 და 2 ივლისი	4 საათი	100
ზოგადი უნარები	5 და 6 ივლისი	3 საათი	80
ზოგადი უნარები – საგრანტო კონკურსი	7 ივლისი	3 საათი	80
ინგლისური ენა	8 და 9 ივლისი	2 საათი და 15 წუთი	100
ფრანგული ენა	12 ივლისი	2 საათი და 15 წუთი	100
რუსული ენა	12 ივლისი	2 საათი და 15 წუთი	100
გერმანული ენა	12 ივლისი	2 საათი და 15 წუთი	100
მათემატიკა	14 ივლისი	3 საათი და 30 წუთი	55
ისტორია	15 ივლისი	3 საათი	80
ლიტერატურა	16 ივლისი	4 საათი	80
ფიზიკა	20 ივლისი	3 საათი და 30 წუთი	75
ბიოლოგია	21 ივლისი	3 საათი და 30 წუთი	75
გეოგრაფია	22 ივლისი	3 საათი	75
ქიმია	23 ივლისი	3 საათი და 30 წუთი	75

საერთო საგანგებო გამოცდა

საგამოცდო ცენტრში გამოცხადების თარიღი და რეგისტრაციის დაწყების დრო მითითებული იქნება საგამოცდო ბარათზე

გამოცდა	თარიღი	ხანგრძლივობა	მაქსიმალური ქულა
ნაკითხულის გააზრება	7 ივლისი	2 საათი და 20 წუთი	21
ანალიტიკური წერა			24
ლოგიკური მსჯელობა	8 ივლისი	2 საათი	17
რაოდენობრივი მსჯელობა			20

მასწავლებლის სასერტიფიკაციო გამოცდა

საგამოცდო ცენტრში გამოცხადების თარიღი და რეგისტრაციის დაწყების დრო მითითებული იქნება საგამოცდო ბარათზე

გამოცდა	თარიღი	ხანგრძლივობა	მაქსიმალური ქულა
პროფესიული უნარები	13 ივლისი	5 საათი	70
ქართული ენა და ლიტერატურა	19 ივლისი	5 საათი	80
მათემატიკა	20 ივლისი	5 საათი	70
უცხოური ენები	21, 22 და 23 ივლისი	3 საათი და 45 წუთი	120

კონკურსის წესით
გამოვლენილი
ბრიუნის პინიჭების
კანდიდატების სია
გვერდი 2-3

2011 წლის აგვისტოს
პინიჭალური
კონკურსების
პროგრამა
გვერდი 4-6

საუბრები გიგლიაზე
გვერდი 7

საგანმანათლებლო
ქიკები
გვერდი 9

სკოლის უსიქლოვითა
დასახელებლად
გვერდი 10

ქვირფასო
მასწავლებლებო,
ესგუგით
„ახალი განათლება“
ვებგვერდს
www.axaliganatleba.ge
და მიიღეთ მონაწილეობა
გამოკითხვაში

სსიპ ეროვნული სასწავლებლების განვითარების ცენტრის მენეჯერი

ბრძანება № 3/062

ქ თბილისი

2 ივნისი 2010 წ

2010-2011 სასწავლო წლისათვის სახელმძღვანელოების (გროვის მინიჭების) კონკურსის ფარგლებში გროვნიჭებული სახელმძღვანელოების დამტკიცების თაობაზე.

საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის 2006 წლის #357 ბრძანებით დამტკიცებული ხ. ს.ი.პ. ეროვნული სასწავლო ცენტრის და შეფასების ცენტრის ფუნქციონირების შესახებ "ა" ქვეპუნქტისა და საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 15 მარტის "სახელმძღვანელოების გროვის მინიჭების წესის დამტკიცების შესახებ" #195 ბრძანების დსს. ი.პ. ეროვნული სასწავლო ცენტრის და შეფასების ცენტრის დირექტორის 2010 წლის 27 იანვრის №3008-1 ბრძანების საფუძველზე.

გ ბ რ ჯ ა ნ ე ბ ა :

1. ბეჭეტიანი გროვი 2010-2011 სასწავლო წლისათვის კონკურსის წესით გამოვლილი სახელმძღვანელოების დანართი №1-ის შესაბამისად.
2. დაცული საზოგადოებისათვის ურთიერთობის მენეჯერი, დანართი მონაბეჭდის ინფორმაციის განთავსების ცენტრის ვებ-გვერდზე.
3. დაცულის საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - ეროვნული სასწავლო ცენტრისა და შეფასების ცენტრის საქმიანობებისა და ხარისხის მართვის სპეციალისტის, მანანა კვიციანიას ამ ბრძანებით დაინტერესებულ პირისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესით გაქონა.
4. ბრძანება შეიძლება განსივრდეს მისი გამოცემისას ერთი თვის ვადით ქ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ სამსახურში (მის ქ. თბილისი, აღმაშენებლის ხეივანი № 12 კმ. №6).

დირექტორი

მანანა კვიციანი

ეროვნული სასწავლო ცენტრისა და შეფასების ცენტრი

2010 წლის სახელმძღვანელოების კონკურსი

კონკურსის წესით გამოვლილი გროვის მინიჭების კანდიდატების სია (შესწორებული)

№	კლასი/ დონე	საგანი	გამომცემლობა	ავტორი/ავტორები
1	IV	ქართული როგორც მეორე ენა	ბერკამბეტი	ლ. თუშუბრა, ე. არბუღია
2	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	ახისი	თ. დიმიტოვი, თ. გიგავია
3	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	არტაქსი	თ. ბილაქაძე
4	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	ბეკური პულაქაძის გამომცემლობა	მ. გორდელანი, თ. კუპიაშვილი
5	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	დათკაცი	ლ. თუშუბრა, მ. აბაშიანი, მ. მარამუხაძე
6	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	მერდი-მისი	მ. თვალდაკლდია, მ. სედიძე
7	V	ქართული ენა და ლიტერატურა	მჭედანი	ე. როდინია, მ. ბაკურაძე, მ. ბერიძე
8	V	მათემატიკა	ისტელექტი	გ. გომეზილი, თ. ყუფიაძე, ი. მქიშია, დ. კუპიაშვილი
9	V	მათემატიკა	კლიო	ზ. დაბანია
10	V	მათემატიკა	პედაგოგიკა	ი. რუხაძე
11	V	მათემატიკა	ცის სახისი	თ. ზეციური, ა. ხატიანი
12	V	ბუნება	ბეკური პულაქაძის გამომცემლობა	მ. ბილაქაძე, რ. ახვლედიანი, დ. კვიციანიძე
13	V	ბუნება	ბუნება პრინტი	თ. კვიციანი, ი. ლორია, მ. ქუთუაძე

14	V	ბუნება	დათკაცი	ხ. აბაშიანი, ლ. ბურჯაძე, ლ. თუშუბრა, ქ. მარამუხაძე, ქ. ტატიანიძე
15	V	ბუნება	კლიო	დ. ლორიაშვილი, მ. სესიანიძე, ზ. დამბალი
16	V	ბუნება	მერდი-მისი	მ. მჭედანი, რ. კვიციანი, ლ. მელიქიძე, მ. ნაჭვარიანი
17	V	ბუნება	მჭედანი	მ. სესიანიძე, მ. ნაჭვარიანი
18	V	გენი საქართველო	ლორია პრესი	მ. სურგულაძე, მ. მახაძე, ე. სერი, ე. სერი, [დ. ბრინა, თვალდაკლდია, მ. ქუციანიძისა და თ. მღვანელების მინაწილობით]
19	V	სახეობა და გამოცემის გეოგრაფია	დათკაცი	მ. კვიციანი, მ. მჭედანი, მ. მჭედანი, ნ. კვიციანი, ნ. დიმიტოვი, თ. კვიციანი
20	V	სახეობა და გამოცემის გეოგრაფია	კლიო	ს. კვიციანი, ნ. დიმიტოვი, თ. კვიციანი
21	V	სახეობა და გამოცემის გეოგრაფია	მერდი-მისი	მ. მჭედანი, მ. მჭედანი
22	V	სახეობა და გამოცემის გეოგრაფია	მჭედანი	ჯანა (დარჯანი) კვიციანი, თ. კვიციანი, ქ. დიმიტოვი
23	V	მეხიკა	დათკაცი	ქ. ვადაშვილი
24	V	მეხიკა	ისტელექტი	ქ. ვადაშვილი
25	V	მეხიკა	პედაგოგიკა	მ. ბერიძე
26	V	მეხიკა	მჭედანი	ჯ. აბაშიანი, მ. თათაშვილი
27	V	მეხიკა	მჭედანი	ქ. ვადაშვილი
28	V	ფიზიკური აღზრდა	დათკაცი	დ. აფთიაღვა, მ. ტყეშელაშვილი
29	VIII	საქართველოს და მსოფლიოს ისტორია	ლორია პრესი	მ. სურგულაძე, გ. აბაშიანი, ა. აბაშიანი, მ. ბერიძე, მ. გომეზილი, მ. კვიციანი, გ. მჭედანი, თ. მჭედანი, ლ. მჭედანი, მ. ბილაქაძე, ე. სერი, მ. ქუციანიძისა და თ. მღვანელების მინაწილობით
30	VIII	საქართველოს და მსოფლიოს გეოგრაფია	ბეკური პულაქაძის გამომცემლობა	დ. კვიციანი, მ. ბილაქაძე, გ. ქაჩუაძე
31	VIII	საქართველოს და მსოფლიოს გეოგრაფია	ლორია პრესი	ე. სერი, მ. ბერიძე, თ. მჭედანი, ლ. მჭედანი, მ. ნაჭვარიანი, მ. ქუციანიძისა და თ. მღვანელების მინაწილობით
32	VIII	საქართველოს და მსოფლიოს გეოგრაფია	ეროვნული სასწავლო ცენტრი	მ. დ. მინაშვილი, ზ. დამბალი, თ. ნუშიანი
33	VIII	ფიზიკა	ბუნება პრინტი	ი. ლორია, მ. კუთუაძე
34	VIII	ფიზიკა	დათკაცი	ქ. ტატიანიძე
35	VIII	ფიზიკა	ისტელექტი	ე. სურგულაძე, მ. კვიციანი
36	VIII	ფიზიკა	ისტელექტი	გ. გომეზილი, ე. ლორიაშვილი
37	VIII	ფიზიკა	საქართველოს მცენი	ლ. მინაშვილი, თ. კვიციანი, ლ. მინაშვილი, რ. კვიციანი
38	VIII	ფიზიკა	ბეკური	ე. მინაშვილი

39	XI	ქართული ენა და ლიტერატურა	არტანუჯი	ზ. წაყვინია
40	XI	ქართული ენა და ლიტერატურა	ბაკურ პულაჯაგოვის გამოსცემლობა	თ. ქიტეშვილი, მ. ნუხიჯიანი, მ. ნათელაძე
41	XI	ქართული ენა და ლიტერატურა	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	თ. ვაბაძე, მ. მარაშენიძე, ი. მჭედია, მ. ნუხიჯიანი, მ. მარაშენიძე, კ. როდინია, მ. ნაკვდაძე, ა. არაბული, მ. ხუციშვილი, ლ. დავითაძე
42	XI	ქართული ენა და ლიტერატურა	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	მ. ნუხიჯიანი, მ. მარაშენიძე, კ. როდინია, მ. ნაკვდაძე, ა. არაბული, მ. ხუციშვილი, ლ. დავითაძე
43	XI	ქართული ენა და ლიტერატურა	საბჭოთა	კ. ტატიშვილი, გ. გაგინიძე, ე. დავითაძე
44	XI	ფიზიკა	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	ქ. ტატიშვილი, გ. გაგინიძე, ე. დავითაძე
45	XI	ფიზიკა	ინტელექტი	ქ. ტატიშვილი, გ. გაგინიძე, ე. დავითაძე
46	XI	ფიზიკა	სპექტრი	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
47	XI	ქიმია	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
48	XI	ქიმია	ინტელექტი	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
49	XI	ქიმია	კლასი	გ. ანდრონიკაშვილი, მ. შანთელაძე, დ. გულაია
50	XII	ქიმია	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
51	XII	ქიმია	ინტელექტი	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
52	XII	ქიმია	კლასი	გ. ანდრონიკაშვილი, მ. შანთელაძე, დ. გულაია
53	XII	ფიზიკა (ბრუნეტი)	ინტელექტი	ე. ხახიაშვილი, ლ. თოფჩიანი, მ. ვარდიანიძე
54	და 3	ინგლისური ენა	ბაკურ პულაჯაგოვის გამოსცემლობა	კ. პეტრიაშვილი, ჯ. სეფიანიძე
55	და 3	ინგლისური ენა	საქართველოს მხარე	ე. კვარაცხელი
56	და 3	ინგლისური ენა	Express Publishing	ელაზბეტი გრევი, კოვალენა ევანსი
57	და 3	ინგლისური ენა	თინადა	ე. ბურჯიანი, ლ. ჯგერა
58	და 3	ინგლისური ენა	ინტელექტი	მ. ნუხიჯიანი, მ. ვარდიანიძე
59	და 3	ინგლისური ენა	Macmillan	Mary Bower, Liz Hoag
60	და 3	ინგლისური ენა	ოქსფორდი	ტ. უილიამსონი, B. Watson
61	და 3	ინგლისური ენა (Project 2)	Oxford University Press	თიუჩინსონი
62	და 3	ინგლისური ენა	Cambridge University Press	Caroline Nixon, Michael Tomlinson
63	და 3	კერძო ენა	ინტელექტი	ლ. კობახიძე, ლ. შერვაშიანი
64	და 3	კერძო ენა	ენის მკვლევარი	მ. შერვაშიანი, ს. ხუციშვილი
65	და 3	რუსული ენა	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	მ. რევაია
66	და 3	რუსული ენა	ინტელექტი	მ. ლორთქიფანიძე, ა. მჭედია, თ. ზივარძე, მ. ნუხიჯიანი
67	და 3	რუსული ენა	ოქსფორდი	მ. ზანდეროვა, ს. როდინია
68	და 3	ინგლისური ენა	ბაკურ პულაჯაგოვის გამოსცემლობა	მ. ნუხიჯიანი, მ. ნათელაძე
69	და 3	ინგლისური ენა	Express Publishing	ენის მკვლევარი, ჯ. სეფიანიძე
70	და 3	ინგლისური ენა	Express Publishing	ენის მკვლევარი, ჯ. სეფიანიძე
71	და 3	ინგლისური ენა	Macmillan	Suey Tay one-Knowles, Terry Jacobides, Anne Vanel
72	და 3	ინგლისური ენა	Macmillan	Malcolm Marry, Marianna Desypr, Joanna Stojanera

73	და 3	ინგლისური ენა	Macmillan	Joanna Stojanera
74	და 3	ინგლისური ენა	Oxford University Press	Judy Garton Sprenger, Philip Browne
75	და 3	ინგლისური ენა	ოქსფორდი	Fau Kelly, James Scyring
76	და 3	კერძო ენა	ენის მკვლევარი	მ. შერვაშიანი, ს. ხუციშვილი
77	და 3	კერძო ენა	დავით აღმაშენებლის გამოსცემლობა	ქ. ტატიშვილი, გ. გაგინიძე, ე. დავითაძე

რეკლამა

ტერმინ „მოქმედია“ განმარტებისათვის

სამ ათეულ წელზე მეტია ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ ლიტერატურაში მოქმედების გამოხატულება ახალი ტერმინი „მოქმედია“ მიხედვით გამოიყენება. მისი დამკვიდრება ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 30-იან წლებში სცადეს ქართველმა ფსიქოლოგებმა. „მოქმედია“ ტერმინი „მოქმედების“ აღტერმინი არ არის. იგი ადამიანის აქტიურობის იმგვარ გამოხატულებას აღნიშნავს, რომელიც „მოქმედების“ მიხედვით ადგილობრივად არ შეესაბამება. კერძოდ, ახალი ტერმინის შემოტანის აუცილებლობა უკავშირდება მოზარდის სწავლის ქვეყნის უარესად მრავალფეროვან და მრავალმხრივ აქტიურობებში გამოვლენის ასახვას. მაგალითად, ქორდა, ერთმანეთისაგან განსხვავებულია გაკეთილებ მონაწილის კონკრეტული სასწავლო მოქმედება, სასწავლო აქტიურობის იმ ფორმისაგან, რომელიც მრავალმხრივ და მრავალფეროვან მოქმედებათა მთელ

სიმრავლეს მოიცავს სასკოლო სწავლის ხანგრძლივ პროცესში. მაგალითად, რუსულ ენაში ამ ორ მოვლენას სხვადასხვა ტერმინით აღნიშნავენ: учебное действие და учебная деятельность სწორედ ამიტომ, შემოტანის ერთგვარად ხელშეწყობა ტერმინი „მოქმედია“ ნიშნავს სწავლის ხანგრძლივ პროცესში. მაგალითად, „საქმის კეთება“ (კონკრეტული საქმე იგულისხმება) და „საქმიანობა“ (მრავალფეროვანი და ხანგრძლივი შრომის ქვეყნის ასახვა).

ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, სამწუხაროდ, ჯერჯერობით არ აღიარებს „მოქმედია“ ტერმინს, მაგრამ ეს, ვფიქრობ, ჩვენი ენათმეცნიერთა ერთი ნაწილის გაუმართლებელი სიფიქსის გამოვლენაა.

ზურაბ ცხეშირიძე
პედაგოგიის დოქტორი

ინფორმაცია

ამერიკის შერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს USAID-ის დაფინანსებით, ქარელის რაიონების სოფლებში – დვანში, ტახტისძირსა და დირბში რეაბილიტაციული საჯარო სკოლები გაიხსნა. სკოლების გახსნას საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის პირველი მოადგილე კოკა სეფერთაძე და USAID-ის მისიის დირექტორის მოვალეობის შემსრულებელი ითაკ მარკერი დაესწრნენ.

დვანის, ტახტისძირისა და დირბის სკოლები რუსული ინტერვენციის დროს დაზიანდნენ. როგორც განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის პირველმა მოადგილემ კოკა სეფერთაძემ განაცხადა, „მნიშვნელოვანია, ამერიკის მთავრობის მხარდაჭერა საქართველოს აღმშენებლობის საკითხში. რუსული ინტერვენციის დროს დაზიანებული სკოლები რეაბილიტაციის შემდეგ ყველა თანამედროვე სტანდარტს პასუხობს. ყოფილ კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ბავშვებისთვის კეთილმოწყობილ სკოლაში სწავლება ორმავე დატვირთვას იძენს“.

სკოლების რეაბილიტაციის პროექტი საქართველოს მოსახლეობისთვის 1 მილიარდი დოლარის დახმარების ფარგლებში დაფინანსდა. პროექტი ხუთწლიანია და მას საქართველოში ორგანიზაცია „CHF საერთაშორისო საქართველო“ ახორციელებს.

პროექტის ფარგლებში გორისა და ქარელის რაიონების ყოფილ კონფლიქტის ზონაში გარემონტდა 16 სკოლა, პროექტის ღირებულება 2.9 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.

რეაბილიტაციულ სკოლებში 3500 მოსწავლე სწავლობს, რომელთა სწავლების პროცესი რეაბილიტაციის შემდეგ საგრძობლად გაუმჯობესდება.

Поправка

В №19 (493), 27 мая-2 июня, 2010 года, на стр. 6-й, в статье, посвященной памяти Софьи Михайловны Меликсетовой, просим читать

I полоса, после заголовка Ты будешь жить!, во 2-м сверху абзаце, во 2-й сверху строке его,

вместо последнего слова Марсеа – слово Марсея;

II полоса, после заголовка Учитель, во 3-м сверху абзаце, в 4-й строке его,

вместо слова литературы – словосочетание средствами литературы;

III полоса, перед строкой И ты не умрешь! Ты будешь жить!

во 2-м снизу абзаце, в 3-й строке его,

вместо слова Егора – слово Егора.

2011 წლის ატესტაციის მინიალური კომპეტენციის პროგრამები

მინიალური სტანდარტი ბიოლოგიაში

საატესტაციო საგამოცდო პროგრამა ბიოლოგიაში ეფუძნება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2006 წლის 28 სექტემბრის №814 ბრძანებით დამტკიცებულ ეროვნულ სასწავლო გეგმის საშუალო საფეხურის საფუძვლად აღებული საგნობრივი პროგრამის და შესაბამის სასწავლო წელს (2008-2009 – X კლასი) მოქმედ გრიფიზრის სახელმძღვანელოების შინაარსის იმ ნაწილს, რომელიც საერთო საგნის ალტერნატიული სახელმძღვანელოებისთვის და ასევე, 2007-2008 სასწავლო წლის ჩათვლით IX კლასში მოქმედ ძველ პროგრამის ნაწილს.

I ნაწილი მოსწავლის საგნობრივი უნარ-ჩვევები მოსწავლეს უნდა იცოდეს:

- 1. ცოდნა და გაგება**
  - ძირითადი ცნებების, ფაქტების, კანონების ცოდნა, შესაბამისი ტერმინოლოგიით ახსნა-განმარტება, მათი ადეკვატური და პრაქტიკული გამოყენება
- 2. მონაცემების შეგროვება**
  - ტექსტიდან, ნიშანტიდან, გრაფიკიდან, სქემიდან, ცხრილიდან და დიაგრამიდან საჭირო ინფორმაციის მოპოვება.
- 3. მონაცემების ორგანიზება**
  - მონაცემების აღრიცხვა და წარმოდგენა სხვადასხვა გამოხატვის საშუალებით (სახელები, დიაგრამები, სქემები და სხვ.)
  - მონაცემების გადაყვანა ერთი სახიდან მეორეში (მაგ. ცხრილების გრაფიკებში და სხვ.)
- 4. მონაცემების ანალიზი და შეფასება**
  - ფიზიკურ სიდიდეებს შორის ზოგადი კანონზომიერებების აღმოჩენის მიზნით მონაცემების დადგენა
  - მონაცემთა ინტერპრეტაცია, ანალიზი და დასკვნის გამოტანა
  - მონაცემთა კლასიფიცირება
  - მოკლეა და მიზეზების ახსნა. მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების დადგენა
- 5. პრობლემის გადაჭრა**
  - პრობლემის გადაჭრის გზების ძიება
  - პრობლემის გადაჭრის ეტაპების განსაზღვრა
  - პრობლემის გადაჭრა

II ნაწილი მოსწავლის საგნობრივი ცოდნა მოსწავლეს უნდა იცოდეს:

- 1. სიცოცხლის ძირითადი ნიშნები**
  - მომრავობა, კვება, სუნჩქვა, გამოყოფა, გალიზინებადობა, ზრდა-განვითარება, გამრავლება
  - სასიცოცხლო პროცესების მნიშვნელობის განმარტება
- 2. ცოცხალი სისტემების ორგანიზაციის დონეები**
  - მოლეკულური, უჯრედული, ქსოვილიანი, ორგანიზმი, ორგანიზმული, პოპულაციის, ბიოცენოზური, ეკოსისტემური, ბიოსფერო
  - მოცემულ მავალითზე ორგანიზაციული დონის ამოცნობა/ განსაზღვრა
  - ორგანიზაციული დონეების თანმიმდევრულად დალაგება

<p>ეუკარიოტული სტრუქტურული კომპონენტები</p> <p>პლანქტონი მემბრანა – აგებულება და ფუნქცია</p> <p>უჯრედის კედელი – აგებულება და ფუნქცია</p> <p>ციტოპლაზმა</p> <p>ენდოპლამური ბადე, რიბოსომა, მიტოქონდრია, პლასტიდი, გოლჯის აპარატი, ლიზოსომა, ვაკუოლი, უჯრედის ცენტრი – აგებულება და დანიშნულება.</p> <p>ბირთვი: ბირთვის გარსი, ქრომოსომები, ბირთვული – აგებულება და დანიშნულება</p>	<p>უჯრედი</p> <p>უჯრედული თეორიის დებულებები</p> <p>პროკარიოტული უჯრედების</p>	<p>უჯრედის</p> <p>უჯრედული თეორიის დებულებები</p> <p>ეუკარიოტული უჯრედების</p>
---	---	---

- ფორმისა და ფუნქციის შესაბამისობის დადგენა/განმარტება
- თვალსაჩინოებაზე სტრუქტურების ამოცნობა
- მცენარეული და ცხოველური უჯრედების შედარება
- უჯრედის გაყოფა**
- უჯრედული ციკლი: ინტერფაზა, მიტოზი
- მიტოზის ბიოლოგიური მნიშვნელობა
- მიტოზის ფაზების ერთმანეთისგან გარჩევა/ამოცნობა
- მიტოზის ფაზების თანმიმდევრობის დადასტავება
- ნივთიერებათა ტრანსპორტი**
- აქტიური, პასიური და გაადვილებული ტრანსპორტი
- დიფუზია, ოსმოსი
- ენდო- და ეგზოციტოზის პროცესის აღწერა
- ოსმოსის პროცესის აღწერა კონკრეტულ მავალითზე
- პასიური და აქტიური ტრანსპორტის შედარება

3. სიცოცხლის არაუჯრედული ფორმა ვირუსი

აგებულება, ცხოველმქმედება.
ვირუსული დაავადებები (მიდის, C ჰეპატიტი)
ბაქტერიოფაგი

4. პროკარიოტული ორგანიზმები ბაქტერიები

- აგებულება, კვების ტიპი, გამრავლება
- ადამიანისათვის სასარგებლო და საზიზო მოქმედების ბაქტერიები
- ბაქტერიების ფორმების ცოდნა/ამოცნობა
- ბაქტერიების ცხოველმქმედების დაკავშირება კონკრეტული კვების ტექნოლოგიურ პროცესთან (მაგ. ალაგა, დუღილი, ლაზა)
- ლუჯრ-მწვანე წყალმცენარეები (ცაიანობაქტერიები)**
- აგებულება, კვების ტიპი
- ბაქტერიებისა და ლუჯრ-მწვანე ბაქტერიების კვების ტიპების შედარება

5. ეუკარიოტული ორგანიზმები სოკოები

ერთუჯრედიანი სოკოების აგებულება ცხოველმქმედება
სოკოების ცხოველმქმედების დაკავშირება კონკრეტული კვების ტექნოლოგიურ პროცესთან

6. ეკოსისტემა ეკოლოგიური ფაქტორები

- ეკოსისტემაზე ფორმირებაზე მოქმედი ფაქტორები
- ბიოტური და ბიოტური ფაქტორების გარჩევა
- ურთიერთდამოკიდებულება ციკლად ორგანიზმებს შორის**
ნიტრატაზიმი, სიმბიოზი, კონკურენცია, პარაზიტაზიმი, მტაცებლობა
- ილუსტრაციებზე ან ტექსტიდან მოცემული ურთიერთდამოკიდებულების კონკრეტული მაგალითის ამოცნობა
- ურთიერთდამოკიდებულების ფორმების ერთმანეთისაგან გარჩევა/ მავალითების მოყვანა
- კვების ტიპები**
- აგებულებული (ფოტოსინთეტიკოსები, ქემოსინთეტიკოსები) და პეტროტროფული (მალაბონისებრი, ლეგინოზები) მტაცებლები, საპრაფიტები, პარაზიტები) ორგანიზმები
- კვების ტიპების ერთმანეთისაგან გარჩევა/ მავალითების მოყვანა
- კვებითი კავშირები**
- კვებითი ჯაჭვი, კვებითი ბადავი
- ეკოლოგიური პირიზიდა და მისი სახეები
- მარტივი კვებითი ჯაჭვის შედგენა კონკრეტული ეკოსისტემისათვის
- მოცემული კვებითი ჯაჭვიდან პროდუცენტის, კონსუმენტის, რედუცენტის ამოცნობა
- ნივთიერებათა მიმოქცევა და ენერჯის გარდაქმნა**
ორგანიზმების ადვილი ნივთიერებათა წრებრუნვასა და ენერჯის გარდაქმნაში

- პროდუცენტების მოქმედების დაკავშირება არატოტალური ბუნებიდან ორგანულ ნაერთებში ნივთიერების ჩართვის პროცესთან
- რედუცენტების მოქმედების დაკავშირება ორგანულიდან არაორგანულ ნაერთებში გარდაქმნის (მინერალიზაციის) პროცესთან

- ადამიანის უბიოლოგიური ბუნებრივი ეკოსისტემებზე**
- პრობლემის გადაჭრის ტიპის დაავადებების შესრულება
- ორგანიზმების შეგება საარსებო გარემოსთან**
- ადამიანის ფორმების ამოცნობა
- ადამიანის ფორმების ერთმანეთისგან განსხვავება

სახელმძღვანელოების ჩამონათვალი:

- X კლასი**
- ბიოლოგია; რ. ახვლედიანი, ი. რვიშვილი; გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“ (2006)
  - ბიოლოგია; რ. გაფრინდაშვილი, ნ. ეკუა; გამომცემლობა „ინტელექტი“ (2006)

სახელო საფეხურის საკითხავი

8. ადამიანი

საყრდენ-მამორავებელი სისტემა

- მნიშვნელობა. ჩონჩხის აგებულება და ფუნქცია. ძვალი შეერთების სახეები. საყრდენ-მამორავებელი ორგანოების ტრავმები. ვანივოლიანი, გულის და გულევი კუნთების მდებარეობა და ფუნქციები
- თვალსაჩინოებაზე ძვლების ამოცნობა
- პირველი დანბარება ტრავმების დროს
- განივოლიანი, გულის და გულევი კუნთების შედარება (მდებარეობა და მოქმედების მიხედვით)
- საჭმლის მომწელებელი სისტემა**
- მნიშვნელობა. სისტემის ორგანოები, საკვების მონელება სისტემის ორგანოები. შროვა, ფეკალიაცია
- სისტემის ორგანოების ჩამოთვლა და ამოცნობა
- სასუნთქო სისტემა**
- მნიშვნელობა. სისტემის ნაწილების აგებულება. აირთა ცვლა ფილტვებსა და ქსოვილებში
- სისტემის ორგანოების ჩამოთვლა და ამოცნობა
- სისხლი**
- პლაზმა. ფორმირება ელემენტები – აგებულება, ფუნქცია. სისხლის გუგულები. იმუნიტეტი
- პრობლემის გადაჭრის ტიპის დაავადებების შესრულება

სისხლის მიმოქცევის სისტემა

- მნიშვნელობა. დიდი და მცირე წრეები. გულის მუშაობა. პულსი, წნევა
- სისტემის ორგანოების ჩამოთვლა და ამოცნობა
- შარდგამომყოფი სისტემა, კანი**
- აგებულება და ფუნქციები
- სისტემის ორგანოების ჩამოთვლა და ამოცნობა
- ენდოკრინული სისტემა**
- მნიშვნელობა. შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლები (ფარისებრი, კუჭქვეშა, თირკმელა). პირამიდული (თიროქსინი, ინსულინი, გლუკოკორტიკონი, ადრენალინი). ენდოკრინული ჯირკვლების ჰიპერ- და ჰიპოფუნქციით გამოწვეული დაავადებები
- მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენა
- ნერვული სისტემა**
- მნიშვნელობა. ნერვული სისტემის ნაწილები. რველესური რკალი. ზურვის ცენტრი და თავის ტვინის აგებულება, ფუნქციები
- ილუსტრაციებზე ნაწილების ამოცნობა

გრძობათა ორგანოები

მხედველობისა და სუნის ორგანოების აგებულება, ფუნქციონირება. ახლომხედველობა და შორსმხედველობა

- ილუსტრაციებზე ნაწილების ამოცნობა
- მავალითზე ახლომხედველობისა და შორსმხედველობის ერთმანეთისგან გარჩევა

სახელმძღვანელოების ჩამონათვალი:

- IX კლასი**
- ბიოლოგია – რ. ახვლედიანი, მ. მაყაშილი. გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“ (2008)
- ბიოლოგია – ნ. ზაღალიძე, ნ. იოსებაშვილი. საგამომცემლო სახლი „რეალის“

მინიალური სტანდარტი ფიზიკაში

1. კინემატიკა

მექანიკური მოძრაობა. გადატანითი და ბრუნვითი მოძრაობა. ნივთიერი წერტილი. ათვლის სხეული, ტრაექტორია. გავლილი მანძილი. გადაადგილება. სკალარული და ვექტორული სიდიდეები მდებარეობისა და მოძრაობის ფარდობითობა.

წრფივი თანაბარი მოძრაობა. სიჩქარე, სიჩქარის ერთეულები. გავლილი მანძილის და სიჩქარის დროზე დამოკიდებულების ფორმულები და მათი გრაფიკები. ერთი წრფის გასწვრივ მოძრაობის სხეულების სიჩქარეთა შეკრების წესი.

წრფივი არათანაბარი მოძრაობა. მყისი სიჩქარე. თანაბრო სიჩქარე.

წრფივი არათანაბარი მოძრაობის არქარება, მისი ერთეული. სიჩქარის, გადაადგილების დროზე დამოკიდებულების ფორმულები.

2. ნიუტონის კანონები და პუნქციის ძალები

ნიუტონის I კანონი. სხეულების ინერტულობა. მასა. მასის ერთეული. სიმკვრივე. სიმკვრივის ერთეული. ათვლის ინერციული სისტემები.

სხეულების ურთიერთქმედება. ძალა. ნიუტონის II კანონი ძალის ერთეული. ტოლმქმედი ძალა. ერთი წრფის გასწვრივ მიმართული ძალების შეკრება.

ნიუტონის III კანონი. მსოფლიო მიზიდულობის კანონი. გრავიტაციული მუდმივა. სიმძიმის ძალა. სხეულთა თავისუფალი ვარდნა. თავისუფალი ვარდნის აქარება.

3. მუდმივი მოძრაობის კანონები

სხეულის იმპულსი. ძალის იმპულსი. იმპულსის ერთეული. იმპულსის მუდმივობის კანონი.

მექანიკური მუშაობა და სიმძლავრე. მათი ერთეულები.

მექანიკური ენერჯია. კინეტიკური ენერჯია. პოტენციური ენერჯია.

მექანიკური ენერჯიის მუდმივობის კანონი. პოტენციური ენერჯიის მუდმივობის ურთიერთგარდაქმნა.

4. მიწრივი და პარალელური

წვევა წვევის ფორმულა. წვევის ერთეულები.

სიბრუნის წვევა ჭურჭლის ფსკერსა და კედლებზე. პასკალის კანონი. ზიარი ჭურჭელი. ატმოსფერული წვევა. ტორიჩელის ცდა. ნორმალური ატმოსფერული წვევა. არქიმედის ძალის ფორმულა და სხეულთა ცურვის პირობები.

5. მუდმივი მოძრაობის კანონები და ტალღები

რხევითი მოძრაობა. ამპლიტუდა. რხევის პერიოდი და სიხშირე. მათი ერთეულები. მექანიკური ტალღები. კავშირი ტალღის სიგრძის, გავრცელების სიჩქარესა და სიხშირეს შორის. ვანივი და გრძივი ტალღები. ბგერითი ტალღა. ბგერის სიჩქარე. ბგერის ხმალაობა და ტონის სიმძლავრე. ექო.

6. მუდმივი მოძრაობის კანონები

სინათლის გავრცელება ერთგვაროვან გარემოში. ჩრდილის და ნახევარჩრდილის წარმოქმნა. სინათლის ნერვტილოვანი და არანერვტილოვანი წყაროები.

სინათლის არეკვლა. არეკვლის კანონები. გამოსახულების აგება ბრტყელ სარკეში. სარკული და დიფუზური არეკვლა.

სინათლის გარდატეხა. გარდატეხის კანონები. გარდატეხის მაჩვენებელი. მისი კავშირი გარემოს სინათლის გავრცელების სიჩქარესთან. სინათლის დისპერსია, სპექტრი.

7. სინათლის მოქმედება

ნივთიერების აგებულება. მოლეკულების ურთიერთქმედება და მოძრაობა. მოლეკულური სიბრუნის მოძრაობა. ტემპერატურა. კელვინის და ცელსიუსის სკალები. კავშირი მათ შორის. აბსოლუტური ტემპერატურა აირების, სითხეების და მყარი სხეულების აგებულება. დიფუზია. ბროუნის მოძრაობა. შინაგანი ენერჯია და მისი შევსების გზები.

თბოგაცემის სახეები (თბოგამტარობა, კონვექცია, გამოსხივება). სითბოს რაოდენობა, მისი ფორმულა და ერთეულები. კური სითბოტევადობა. მისი ერთეული. სანჯავის წესი კური სითბო. მისი ერთეული.

მყარი სხეულების დნობა და გამყარება. დნობის კური სითბო, მისი ერთეული.

ორთქლება და კონდენსაცია. ორთქლადქცევის კური სითბო, მისი ერთეული. დულოლი.

8. ელემენტარული მოქმედება

ელემენტარული მოქმედება. მუხტის ერთეული.

ელემენტარული დენი. დენის ძალა, მისი ერთეული.

ომის კანონი წრდების უზნისათვის. ძაბვა. მისი ერთეული. გამტარის წინააღობა. მისი ერთეული.

გამტარის წინააღობის დამოკიდებულება მის გეომეტრიულ ზომებსა და გვარობაზე. კური წინააღობა. გამტარის პარალელური და მიმდევრობითი შეერთება. დენისა და ძაბვის ვაზონა. აბსოლუტური და ვოლტმეტრი.

მათი წრედში ჩართვის წესები.

ელემენტარული წრდისა და მისი ელემენტების სკემატური გამოსახვა. წრდის შედგენა მოცემული ელემენტების გამოყენებით. დენის მუშაობა და სიმძლავრე. მათი ერთეულები. ჯოულ-ლენცის კანონი.

2011 წლის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამები

მინიმალური სტანდარტი ძივიაში

(დეტალური ინფორმაციისთვის)

თემა: არარეგულარული ნაბრუნო კლასები

- ოქსიდების დაყოფა ფუძე და მჟავა ოქსიდებად
- ოქსიდის ფორმულის შედგენა და სახელწოდების დადგენა
- ოქსიდის მიღება მარტივი ნივთიერების წვით
- ოქსიდის მიღება ბინარული ნივთიერების წვით
- ოქსიდის შესაბამისი ფუძე ოქსიდის ფორმულის შედგენა
- მჟავას შესაბამისი მჟავა ოქსიდის ფორმულის შედგენა
- ფუძის კლასიფიკაცია
- ფუძის ფორმულის შედგენა მეტალის ვალენტობის მიხედვით
- ტუტის მიღება მეტალიდან, მეტალის ოქსიდიდან
- ტუტის ელექტროლიტური დისოციაციის ტოლობის შედგენა
- მჟავას ფორმულის შედგენა სახელწოდების მიხედვით
- ჟანგბადიან მჟავაში ელემენტის ვალენტობის დადგენა
- მჟავას ელექტროლიტური დისოციაციის ტოლობის შედგენა
- მარილის ფორმულის შედგენა სახელწოდების მიხედვით
- მარილის სახელწოდების შედგენა ფორმულის მიხედვით
- მარილში მეტალის ვალენტობის განსაზღვრა
- მარილი არამეტალის ვალენტობის განსაზღვრა
- მარილის მიღება ნიტრატის სახელით
- მარილის მიღება ფუძისა და მჟავა ოქსიდისაგან
- მარილის მიღება ფუძე ოქსიდისა და მჟავასაგან
- მარილის მიღება ფუძე და მჟავა ოქსიდისაგან
- უჟანგბადო მჟავას მარილის მიღება მეტალისა და არამეტალისაგან
- მარილის მიღება მეტალისა და მჟავასაგან
- მარილის მიღება მეტალისა და მარილისაგან (მეტალთა აქტიურობის მწკრივის გამოყენებით)
- მარილის მიღება ტუტისა და მარილისაგან (ხსნადობის ცხრილის გამოყენებით)
- მარილის მიღება მჟავასა და მარილისაგან (ხსნადობის ცხრილის გამოყენებით)
- მარილის დაშლა მჟავა და ფუძე ოქსიდებად
- კავშირი ნაერთთა კლასებს შორის

თემა: ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამები

- რიგობრივი ნომრით და მასური რიცხვით ატომური მასის შედგენილობის განსაზღვრა
- ელემენტის მიკოთენება მეტალისა და არამეტალისაგან პერიოდული სისტემის საშუალებით
- ელემენტების მეტალური და არამეტალური სიძლიერის შედარება პერიოდულ სისტემაში
- ელემენტის უმაღლესი ოქსიდის ფორმულის დადგენა პერიოდული სისტემის საშუალებით (მთავარ ქვეჯგუფებში)
- ელემენტის მიერ წარმოქმნილი ოქსიდების ფორმულების დადგენა პერიოდული სისტემის საშუალებით (მთავარ ქვეჯგუფებში)
- არამეტალის წყალბადანერთვის ფორმულის დადგენა პერიოდული სისტემის საშუალებით (მთავარ ქვეჯგუფების ელემენტებისათვის)
- ელემენტების ნაერთების ფუძური და მჟავური თვისებების შედარება პერიოდული სისტემის საშუალებით
- ელემენტის ელექტრონული ფორმულის შედგენა (I-III პერიოდები)
- იონის ელექტრონული ფორმულის შედგენა (I-III პერიოდები)

თემა: ელემენტთა ატომური მასის, ჟანგბადის ხარისხი, ჟანგბად-ალდგენითი რეაქციები

- ელემენტის ჟანგბადის ხარისხის განსაზღვრა წყალბად და ჟანგბადანერთვის
- ელემენტის ჟანგბადის ხარისხის განსაზღვრა ჟანგბადიან მჟავებში
- ელემენტის ჟანგბადის ხარისხის განსაზღვრა მარილებში
- ელემენტის ჟანგბადის ხარისხის განსაზღვრა ბინარულ ნაერთში ელექტრო-უარყოფითობის და პერიოდული სისტემის გამოყენებით
- ჟანგვა-აღდგენითი რეაქციის ტიპის დადგენა
- ჟანგვა-აღდგენითი რეაქციაში დამჟანგველისა და აღდგენელების განსაზღვრა
- ჟანგვა-აღდგენითი რეაქციებში ელექტრონული ბალანსის საშუალებით კოეფიციენტების შერჩევა და ტოლობის გათანაბრება

თემა: ძივიაში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამები

- ნაერთში ქიმიური ბმის ტიპის დადგენა ფორმულის მიხედვით
- პოლარული და არაპოლარული კოვალენტური ბმების განსხვავება
- სხვადასხვა ტიპის ბმების საერთო და განმასხვავებელი ნიშნების განსაზღვრა
- ნივთიერების ელექტრონული (ლუისის) ფორმულის შედგენა
- ნივთიერების სავარაუდო ფიზიკური თვისებების განსაზღვრა ქიმიური ბმის ტიპის მიხედვით

თემა: ძივიაში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამები

- რეაქციის სიჩქარეების შედარება მყარი ნივთიერებების ზედაპირის სხვადასხვა ფართობის შემთხვევაში
- რეაქციის სიჩქარის განსაზღვრა, თუ მოცემულია საწყისი და საბოლოო კონცენტრაციები და დრო
- რეაქციის სიჩქარის ცვლილების განსაზღვრა, როდესაც იცვლება კონცენტრაცია

- რეაქციის სიჩქარის ცვლილების განსაზღვრა, როდესაც იცვლება ტემპერატურა და მოცემულია ტემპერატურული კოეფიციენტი
- კატალიზური რეაქციის სიჩქარის შედარება წვეულებრივ რეაქციათაგან
- გარკვეული რაოდენობა ნივთიერების გარდაქმნისას გამოყოფილი (ან შთანთქმული) სითბოს განსაზღვრა, როდესაც მოცემულია რეაქციის სითბური ეფექტი
- ქიმიური ნონასწორობის გადახრის მიმართულების დადგენა ნივთიერებების კონცენტრაციის ცვლილებისას
- ქიმიური ნონასწორობის გადახრის მიმართულების დადგენა სისტემაში წნევის ცვლილებისას
- ქიმიური ნონასწორობის გადახრის მიმართულების დადგენა სისტემაში ტემპერატურის ცვლილებისას

თემა: ძივიაში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამები

- ბუნებაში გავრცელება
- იზომერია
- ელექტრონული აღნაგობა (ნორმალურ მდგომარეობაში)
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: ურთიერთქმედება წყალბადთან, მეტალთან, წყალთან, ჰალოგენიდებთან
- გამოყენება
- გოგირდი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა (ნორმალურ მდგომარეობაში)
- ფიზიკური თვისებები, ალოტროპები
- ქიმიური თვისებები: ურთიერთქმედება წყალბადთან, ჟანგბადთან, მეტალთან
- გამოყენება
- აზოტი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: ურთიერთქმედება წყალბადთან, ჟანგბადთან, მეტალთან
- გამოყენება
- ნახშირბადი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა (ნორმალურ და აგზნებულ მდგომარეობებში)
- ფიზიკური თვისებები და ალოტროპია
- სრული და არასრული წვა
- გამოყენება
- ნატრიუმი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: ურთიერთქმედება ჟანგბადთან, ქლორთან, გოგირდთან, წყალთან
- გამოყენება
- კალიუმი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა
- ფიზიკური თვისებები
- ურთიერთქმედება ჟანგბადთან, ქლორთან, გოგირდთან, წყალთან
- გამოყენება
- ალუმინი
- ბუნებაში გავრცელება
- ელექტრონული აღნაგობა
- ფიზიკური თვისებები
- ურთიერთქმედება ჟანგბადთან, ქლორთან, გოგირდთან, წყალთან, მჟავასთან, ტუტეებთან
- რკინა
- ბუნებაში გავრცელება
- ფიზიკური თვისებები
- ურთიერთქმედება ჟანგბადთან, ქლორთან, გოგირდთან, მჟავასთან
- რკინის ჟანგვა ტენიან ჰაერში
- გამოყენება
- თემა: ორბანული ძივია
- ალკანები
- მეთანის ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 10 წევრი)
- აღნაგობა (sp³ ჰიბრიდიზაცია, ბმები)
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: წვა, ქლორთან ჩანაცვლება, მეთანის დაშლა აციტელენად და წყალბადად
- გამოყენება
- ალკენები
- ეთილენის ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 5 წევრი)
- აღნაგობა (sp² ჰიბრიდიზაცია, ბმები)
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- მიღება ალკანების დეჰიდრირებით
- ქიმიური თვისებები: წვა, მიერთება (H₂, Br₂, HBr, H₂O), პოლიმერიზაცია
- ძირითადი ცნებები: პოლმერი, მონომერი, მონომერული ერთეული, პოლიმერიზაციის ხარისხი.
- გამოყენება
- ალკინები
- აციტელენის ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 5 წევრი)

- აღნაგობა (sp ჰიბრიდიზაცია, ბმები)
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- მიღება ალკენების დეჰიდრირებით
- აციტელენის მიღება მეთანთან და კარბიდიდან
- ქიმიური თვისებები: წვა, მიერთება (H₂, Br₂, HBr, H₂O)
- აციტელენის გამოყენება
- ბენზოლი
- აღნაგობა (ჰიბრიდიზაცია, ბმები)
- ფიზიკური თვისებები
- მიღება აციტელენიდან
- ქიმიური თვისებები: წვა, ბრომირება, ნიტრირება, მიერთება (წყალბადის და ქლორის)
- გამოყენება
- ერთ- და მრავალბირთვიანი სპირტები
- ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 5 წევრი)
- აღნაგობა (წყალბადური ბმა მოლეკულებს შორის)
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: წვა, დაჟანგვა (დეჰიდრირება), შიდა-მოლეკულური და მოლეკულათაშორისი დეჰიდრატაცია, ურთიერთქმედება ტუტე ლითონებთან, ჰალოგენწყალბადამჟავებთან
- მიღება ჰალოგენალკანებიდან და ალკენის ჰიდრატაციით
- გამოყენება
- ეთილენგლიკოლის და გლიცერინის ფიზიკური თვისებები, მათი ურთიერთქმედება ტუტე ლითონებთან
- გამოყენება
- ალდეჰიდები
- ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 5 წევრი)
- აღნაგობა
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- ქიმიური თვისებები: დაჟანგვა (კერცხლის სარკის" რეაქცია), აღდგენა (ჰიდრირება)
- გამოყენება
- ნაჯერი ერთფუძიანი კარბონწყვილები
- ჰომოლოგიური რიგი (ზოგადი ფორმულა და პირველი 5 წევრი)
- აღნაგობა (წყალბადური ბმა მოლეკულებს შორის)
- იზომერია
- ნომენკლატურა
- ფიზიკური თვისებები
- მჟავური თვისებები (ელექტროლიტური დისოციაცია)
- ქიმიური თვისებები: ურთიერთქმედება ლითონებთან, ფუძე ოქსიდებთან, ჰიდროქსიდებთან და მარილებთან (კარბონატებთან), ესტერიფიკაციის რეაქცია
- მიღება აღდგენილიდან
- გამოყენება
- ციხმები
- შედგენილობა. მყარი და თხევადი ციხმები
- ციხმების ჰიდროლიზი და ჰიდროგენიზაცია
- გამოყენება
- ნახშირწყლები
- გლუკოზის მოლეკულის შედგენილობა (ფუნქციური ჯგუფები)
- ფიზიკური თვისებები
- გლუკოზის წარმოქმნა ფოტოსინთეზის დროს (რეაქციის ტოლობა)
- გლუკოზის დაშლა სუნთქვისა და დეჰიდროპროცესებში (რეაქციების ტოლობები)
- ფრუქტოზა – გლუკოზის იზომერი
- საქაროზის შედგენილობა და ჰიდროლიზი
- სახამებლის შედგენილობა და ჰიდროლიზი
- სახამებლის აღმოჩენა იოდით
- ცელულოზის შედგენილობა და ჰიდროლიზი
- ნახშირწყლების გამოყენება
- ამინები
- კლასიფიკაცია და ნომენკლატურა
- ურთიერთქმედება წყალთან და მჟავებთან
- ამინომჟავები და ცილები
- ამინომჟავების ნომენკლატურა
- ამინომჟავების ამფოტერული ბუნება
- პეპტიდური ბმის წარმოქმნა
- ცილების ქიმიური შედგენილობა და სტრუქტურები
- ცილების ჰიდროლიზი
- მაკრობიოთინის მონიტორინგის პროგრამები
- ფარდობის მოლეკულური მასის გამოთვლა
- ნაერთში ელემენტის მასური ნილის ვანდერვალტი
- კოეფიციენტების გათანაბრება ქიმიური რეაქციის ტოლობაში
- ნივთიერების რაოდენობის, მასისა და მოცულობის გამოანგარიშება ფორმულების V=N/NA, V=m/M და V=V/M გამოყენებით
- ხსნარში ნივთიერების მასური ნილის, ვანდერვალტი ნივთიერების მასის და ხსნარის მასის დადგენა ფორმულის ω=m₁/m₂ გამოყენებით
- რეაქციაში მონაწილე ნივთიერებებთან რეაქციის პროდუქტის რაოდენობის (მასის, მოცულობის) მიხედვით სხვა ნივთიერების (მასის, მოცულობის) გამოანგარიშება.

2011 წლის ავსტრია-მოხალსტრის მიწიანალური კომპეტენციის პროგრამები

მიწიანალური სტანდარტი გეოგრაფიაში

საატესტატო საგამოცდო პროგრამის პროექტი გეოგრაფიაში ეფუძნება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2006 წლის 28 სექტემბრის №841 ბრძანებით ამტკიცებულ ეროვნულ სასწავლო გეგმის საშუალო საფეხურის (X და XI კლასები) და ადრე მოქმედ VIII-IX კლასების საგნობრივ პროგრამებს და შესაბამის სასწავლო წლებში (2008-2009, 2009-2010) მოქმედ გრძელვადიანი სახელმძღვანელოების შინაარსის იმ ნაწილს, რომელიც საერთო თითოეული კლასისა და საგნის ალტერნატიულ სახელმძღვანელოებისთვის და ასევე, 2007-2008 სასწავლო წლის ჩათვლით VIII-IX კლასში მოქმედ ძველი პროგრამის (საქართველოს გეოგრაფიის) ნაწილს.

I ნაწილი

მისწავლის საგნობრივი უნარ-ჩვევები

1. გეოგრაფიული ცნებებისა, ტერმინებისა და საპროგრამო მასალის გაგება და ადეკვატური გამოყენება
2. გეოგრაფიულ ტექსტში, რუკაზე თუ დამხმარე გეოგრაფიულ საშუალებებზე საჭირო ინფორმაციის მოძიება
3. გეოგრაფიული რუკების კითხვა და მოპოვებული ინფორმაციის ინტერპრეტაცია
4. გრაფიკების, ცხრილებისა და დიაგრამების გამოყენებით ინფორმაციის შეფერვა/ანალიზი და მათი მარტივი ანალიზების შექმნა
5. ერთი და იმავე ინფორმაციის სხვადასხვა სახით გამოხატვა
6. საპროგრამო მასალის გაზრება, ანალიზი, განზოგადება და დასკვნის გამოტანა
7. კრიტიკული აზროვნების უნარი
8. გეოგრაფიული მოვლენებისა და პროცესების ანალიზი, მათი შეფასება; საკუთარი მოსაზრებების არგუმენტირების უნარი (ზარის ლოგიკურად, დამაჯერებლად და თანმიმდევრულად ჩამოყალიბება)

მოსწავლეს უნდა შეეძლოს:

- გეოგრაფიული რუკების და გეოგრაფიული საშუალებების კითხვა და მოპოვებული ინფორმაციის ინტერპრეტაცია:**
1. რუკისა (ზოგადგეოგრაფიული, პოლიტიკური და სხვა თემატური რუკები) და ატლასის გამოყენება;

- ა) ლეგენდის საშუალებით რუკების კითხვა
  - ბ) ორიენტაცია
  - გ) მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული ობიექტების მოძიება - ქვეყნები, მსოფლიო ოკეანის ნაწილები, კონტინენტები და მისი ნაწილები; საქართველოსა და მსოფლიოს რელიეფის ძირითადი ფორმები, შიდა წყლები, ქალაქები
  - დ) გეოგრაფიული ობიექტების კოორდინატების განსაზღვრა
  - ე) მოვლენებისა და პროცესების გავრცელების განსაზღვრა
  - ვ) საჭირო ინფორმაციის მოძიება
  - ზ) მოძიებული ინფორმაციის ინტერპრეტაცია
  - თ) რუკიდან მოძიებული ინფორმაციის განსხვავებულ ფორმატში გამოხატვა
2. სხვადასხვა ტიპის გეოგრაფიული საშუალებების (ცხრილები, დიაგრამები, გრაფიკები) გამოყენება:
    - ა) ინფორმაციის წაკითხვა
    - ბ) საჭირო ინფორმაციის მოძიება
    - გ) ინფორმაციის ინტერპრეტაცია
    - დ) ინფორმაციის შედარება
    - ე) ინფორმაციის ანალიზი
    - ვ) მარტივი ანალიზების შექმნა

II ნაწილი

მოსწავლეს უნდა იცოდეს:

1. კავკასია (მდებარეობა და საზღვრები, ევროპა-აზიის შორის საზღვრის გატარების პრობლემები, პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული დაყოფა)
2. საქართველოს მდებარეობა და საზღვრები
3. საქართველოს ტერიტორიის ფორმირება (უძველესი დროიდან დღემდე)
4. საქართველო მსოფლიოს ფონზე (საზღვრები, ფართობი, მდებარეობა, მოსახლეობა)
5. საქართველოს ბუნების კომპონენტები - რელიეფის ძირითადი ფორმები და მასთან დაკავშირებული პრობლემები (მინისტრა, ზევი, მენჯერი, ლვარცოვი, ეროზია)
6. საქართველოს ჰაერის ძირითადი მახასიათებლები, შიდა წყლები (ძირითადი მდინარეები, ტბები, წყალსაცავები)
7. საქართველოს პოლიტიკური მოწყობა (მმართველობის ფორმა, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობა) და მეურნეობის სტრუქტურა
8. საქართველოს სასარგებლო წიაღისეული

9. ბუნებრივი რესურსების კლასიფიკაცია და გეოგრაფია
10. საქართველოს დაცული ტერიტორიები და ნიუთელი ნიგნი
11. მსოფლიო პოლიტიკური რუკის ფორმირების ეტაპები
12. ქვეყნები გეოგრაფიული მდებარეობის, ტერიტორიის სიდიდის, მოსახლეობის რაოდენობის, მმართველობის ფორმის, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის მიხედვით
13. საერთაშორისო ორგანიზაციები (გაერო, ევროკავშირი, ნატო)
14. მსოფლიოს (მათ შორის საქართველოს) მოსახლეობის გეოგრაფია: მოსახლეობის აღწერის ცნება და მნიშვნელობა, მოსახლეობის რაოდენობა და განსახლება; ურბანიზაცია და ქალაქების გეოგრაფია; დემოგრაფიული და მიგრაციული პროცესები; მოსახლეობის სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურა
15. საქართველოს კურორტები და ტურიზმი
16. ქვეყნები სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით (შუმანური განვითარების ინდექსი)
17. საერთაშორისო ვაჭრობა (იმპორტი, ექსპორტი, საეჭრო ბალანსი და სალდო)
18. მსოფლიოს რეგიონები (დასახელება და შემაჯავლი ქვეყნები, მდებარეობა, ტერიტორია, საზღვრები, ბუნებრივი პირობები და რესურსები, მოსახლეობა, ეკონომიკა (სტრუქტურა)).

სახელმძღვანელოების ჩამონათვალი

- IX კლასი** - 1. საქართველოს გეოგრაფია, „საქართველოს მაცნე“ - ნ. ბერუჩაშვილი, ზ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი, 2. საქართველოს გეოგრაფია „ლოგოს პრესი“ - ვ. ნიძიძე, მ. პოკერიას, ე. დავითაია, ე. ხარაძე; 3. საქართველოს გეოგრაფია, „ქართული ნიგნის სახლი“ - ზ. ტატაშვიძე, ზ. გუგუნიანი, ე. ჭაბჭავაძე, მ. პლიძე.
- XI კლასი** - 1. მსოფლიოს გეოგრაფია, „საქართველოს მაცნე“ - ნ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი, 2. მსოფლიო გეოგრაფია, „საქართველოს მაცნე“ - გ. მაიაშვილი, მ. პლიძე.

1. გეოგრაფიის საატესტატო საგამოცდო პროგრამაში არ არის შეტანილი მე-12 კლასის არჩევანი კურსიდან „გლობალური პრობლემების გეოგრაფია“ საკითხები;
 2. აღნიშნული მასალის გასაპრობლეზად, თუკი მოსწავლეს არსებულ სახელმძღვანელოში შენახული არ აქვთ, შესაძლებელია გამოყენდნ ახალი გროფიწინაგებული მე-9 კლასის საქართველოს გეოგრაფიის ნებისმიერი ალტერნატიული გამოცემა;
 3. მხოლოდ განმარტებების დონეზე.

გამოსაუკრავა

კასუხი ბურამ ყორანაშვილის წერილზე „კლავიატის ცოდვას ცილისგამებლობას ემატება“

„მეცნიერი“ გურამ ყორანაშვილი, უკვე მრავალი წელია, ხშირად აკვირვებს როგორც ქართულ საზოგადოებას, ასევე ქართულ სამეცნიერო საზოგადოებასაც მისი სენსაციური სამეცნიერო დასკვნებით. ხშირ შემთხვევაში, მის მიერ შემოთავაზებული სენსაციური დასკვნები წარმოადგენს სიყალბეს და სამეცნიერო ბუღვს. სამწუხაროდ, საზოგადოების ის ნაწილი, რომელიც საქმეში ღრმად ჩახედული არ გახლავთ იოლად იყვრებიან გურამ ყორანაშვილის მიერ შემოთავაზებულ სამეცნიერო სენსაციებს. ყოველივე აღნიშნულს ემატება ისიც, რომ არაერთი მეცნიერი ერთდობა მისი სამეცნიერო სიყალბეების მხოლოდს.

„მეცნიერი“ გურამ ყორანაშვილის მიერ შემთხვეულ სამეცნიერო სენსაციებს შორის, ვერაჯერობით, ყველაზე უფრო საპატიო ადგილს იკავებს მისი „ნამარობი“ „ნინამურის ტრავმადის საიდუმლო“, რომელიც გამოცემა ქალაქ თბილისში 2004 წელს.

გურამ ყორანაშვილის „ნამარობს“ დასაწყისშივე ეტყობა, რომ ავტორმა სამეცნიერო კვლევა-ძიებისათვის და წესდარეგულირების მეთოდის არჩენა.

„ადეკვატურ ქართულ ისტორიკოსთა აბსოლუტური უმრავლესობა დარწმუნებული იმას, რომ საისტორიო (ისტორიოგრაფიული) კვლევა-ძიებისას უმთავრესი, გადამწყვეტი შესაბამისი წყაროები და მათთან გამომდინარე ფაქტები. ამდენად, უაზრულებელყოფილია

თვითონ ისტორიკოსის პრობლემა - მისი საერთო და საისტორიო ერთდროული, ლოგიკური, თეორიული აზროვნების უნარი და მისი“ (იხ. გურამ ყორანაშვილი, „ნინამურის ტრავმადის საიდუმლო“, თბ. 2004, გვ. 46.).

ამ მოსაზრებაში ბევრი შეცდომაა დაშვებული. დავიწყეთ იქიდან, რომ ისტორიკოსის პრობლემა, მისი ლოგიკურად აზროვნების უნარის, ინტუიციის და ა.შ. არაერთ უაზრულებელ და, საჭიროების შემთხვევაში, იყენებენ კიდევ. რაც შეეხება იმას, რომ ქართულ ისტორიკოსთა უმრავლესობა მიიჩნევენ, რომ საისტორიო კვლევა-ძიებისას უმთავრესი არის შესაბამისი წყაროები და ფაქტები, ეს ჭეშმარიტება და მართლაც ასეა, ისტორიკოსმა უნდა წეროს დოკუმენტებსა და წყაროებზე დაყრდნობით, რადგან ისტორიკოსი ქმნის სამეცნიერო ნაშრომს და არა ლიტერატურულ ნაწარმოებს. ავტორმა კი უარყო რეალუბრებისა და წყაროების უპირატესობა ლოგიკურ აზროვნებასთან შედარებით და ეს უკანასკნელი გამოაცხადა სენსაციური კვლევა-ძიების უმთავრეს პრინციპად.

აღნიშნულს უნდა დავმატოვო ისიც, რომ გურამ ყორანაშვილი აუცილებლობად არ მიიჩნევს ისტორიული წყაროების კრიტიკულ-თვალსაზრისით განხილვას, იგი წერს: „თუ საისტორიო წყაროები სადმი (დოკუმენტებისა და ზეპირ-გადმოცემებისადმი) ჰიპოკრიტიკულ დამოკიდებულებას მოგვეჩვენებ, მაშინ ბევრი რამ სხვანაირად

გამოჩნდება და ილიას მკვლელობის ამბავი კვლავ დიდ თავსატეხად არ დაგვრჩება“ (იხ. იქვე, გვ. 32). კვლევების შემოთავაზებული მეთოდის გამოყენებით მიღებული დასკვნები უშესაძლოა დამაინტრიგებელიც იყოს და სენსაციურიც, მაგარი ობიექტური რეალობისაგან იგი არსებითად იქნება განსხვავებული.

როგორც გ. ყორანაშვილის „ნიგნის“ ანოტაციისათვის აღნიშნული მისი ძირითადი მიზანია ილიას მკვლელობაში მოხანილი „იმერლის“, „იმერული ზიგის“ ვინაობის დადგენა და პასუხის გაცემა ნინამურის ტრავმადისათვის დაკავშირებულ უმნიშვნელოვანეს, ჯერ კიდევ პასუხგაუცემელ კითხვებზე: „ვინ იყვნენ დანაშაულის ორგანიზატორები? რა მოტივები ამოძრავებდათ მკვლელობის უშუალო მონაწილეებს და დამკვეთს?“

გ. ყორანაშვილის აზრით, ილიას მკვლელობა უშუალო კავშირშია სახელმწიფო საბჭოთა ილიას მოღვაწეობისათვის, კერძოდ კი საქართველოს ავტონომიის მოპოვებისათვის მის ბრძოლისათვის, რაც არ ახალია და მსგავსი მოსაზრება რაც სხვა სიტუაციაში დაკავშირებით ადრეც და ახლაც მრავალ მკვლევარს აქვს.

ილიას მკვლელობის ორგანიზატორებად გ. ყორანაშვილი იმ მხარამეს და იოსებ სტალინს მიიჩნევს. ავტორის მტკიცებით, სტალინიც იყო ილიასათვის „გამოწმების საზარელი მსჯავრის ერთ-ერთი“ „შემოქმედი“ (გვ.245). მკვლელთა ბანის მეთაურად და მკვლელთა უშუალო მონაწილე „იმერლად“ კი ს. ორჯონიკიძე ცხადდება, სტალი-

ნის „უმცროსი შვირიდი“, რომელიც ავტორის რწმენით, სრულიად აშკარაა, რომ სტალინის გარეშე „საქმეში ვერ გაეროდა“ (გვ. 241.). ხოლო, თავის მხრივ, „იოზა-სტალინი“, - გ. ყორანაშვილის სიტყვით, - მსგავსი რამის გაბედვას (გარისკვას) „ბედლადის“ (ლენინის - ლ.ი.) სანქციის გარეშე, ალბათ ვერ გაბედდა. საქმე ხომ XIX-XX საუკუნეების უდიდესი ქართველის ყოფნა-არყოფნას ეხებოდა?“ (გვ.240).

დაბოლოს, „არ გამოირიცხავთ შესაძლებლობას ახლა - წერს გ. ყორანაშვილი, - რომ ილიას მოკვდინებაზე გადაწყვეტილება აგრეთვე საქართველოს გარეთ ყოფილიყო მიღებული, ლენინის (ავტორი ნიკოლოზ II-ისა და პეტრე სტოლიპინის) მონაწილეობით“ (გვ.241).

ამგვარად, ილიას მკვლელობის ვერსიებს შეემატა ვერსია, რომლის მიხედვითაც ილიას მკვლელობის ორგანიზატორები ყოფილიყვნენ: ლენინი, სტალინი, ნიკოლოზ II და პეტრე სტოლიპინი. აღნიშნული ვერსია იმდენად არასერიოზულია, რომ მას-ვე სერიოზული კომენტარის გაკეთება ნარმოუდუნებელია.

აგრეთვე, რაც შეეხება ლენინისა და ნიკოლოზ II-ის მოლაპარაკებებს (პ.ა. სტოლიპინის - იმპერიის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარისა და იმპეროლად მინავას საქმეთა მინისტრის მონაწილეობით და მათ მიერ ილიას სასიკვდილო განაჩენის ერთობლივად გამოტანას, ასეთი რამ სრულიად წარმოუდგენლად და დაუფერებლად შეჩვენება და თუ ავტორის რაიმე დოკუმენტი მოუპოვება მისი იმ მტკიცებულების გასა-

ზიარებლად, ვთხოვთ, წარმოადგინოს მკითხველთა წინაშე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, გ. ყორანაშვილის ეს მოსაზრება ჩაითვლება, მისი პირადი ფანტაზიის ნაყოფად.

გაზეთ „ახალი განათლების“ მკითხველებს ემასოვრებათ თუ რატომ დანყო დროემოკა ჩემსა და გ. ყორანაშვილის შორის. პოლემიკა დაიწყო იმის გამო, რომ მან მე დამბარალა პლაკატიზში, კერძოდ კი ბრძანა, რომ მისი ნიგნიდან გადმოწმინერა ლია ჭავჭავაძის მკვლელობის ჩემს ნიგნიდან განხილული ახალი ვერსია. მე სრული პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, რომ თუ რომელიმე მკითხველი ჩემს ნიგნიდან (ლენინ იზორია „ლია ჭავჭავაძის მკვლელთა (ახალი ვერსია)“, თბ. 2009.) ნაწარმოებთა იმის მტკიცებას, რომ ილიას მკვლელობის ორგანიზატორები იყვნენ: ლენინი, სტალინი, ნიკოლოზ II და პ. სტოლიპინი, გაზეთ „ახალი განათლების“ საშუალებით მას საჯაროდ მოუფლად ბოძოს, ხოლო თუ აღნიშნული არ დამიტკიცდება მაშინ კეთილი იწყებოს გ. ყორანაშვილმა და აქეთ მომიხალისო ბოდიშ ცილისგამებისათვის.

ლევან იზორია

P.S. ჩემთვის სრულიად არ იქნება გასაკვირი, თუ გ. ყორანაშვილი ამ წერილსაც ცილისგამებლობაში ნათლავს და ჩემ მიერ განხილულ ნიგნიც გამოკლებული მის უსუსურ მოსაზრებებსაც ნიგნის კორექტორებს გადაბარებულს.

მოსწავლე გაეროკადაი

„ნარკოვალთა მხოლოდ სახელი“

ნარკოვალთა მხოლოდ სახელი

თემის ხელმძღვანელი ეპა მთინიძე

ყველა ჩვენი ნარკოვალთა მოვლევით... არაფერი იმაზე საბაჟო, რომ გვაქვს კარგი ფესვები, გვყავს სახელგანთქანი ნინარები და, როგორც სულხან-საბა ორბელიანი ბრძანებს, „კარგი ნერგის ხილი ხარ“.

ქვეყნად ყველაფერი წარმავალია სახელის გარდა. ამ ქვეყნობის ტემის არას ვასულ ზაფხულს ჩავენ ვედი, როცა მთელი მსოფლიო ომში დაღუპული ჩემი დიდი ბაბუის მძის შვილი ჩამოსაყვებს უკრაინიდან და სოფელ ავანში, მამა-პაპათა სასაფლაოზე, მშობლებისა და ახლობლების გვერდით დაკრძალვის ამბობენ, ამ ომმა ოთხასობითამდე ჩვენი თანამემამულის სიცოცხლე შეინარაო. ვინ იცის, სად განიადა მათი სხეულები, სად იქცნენ მინად? მათ შორის იყვნენ ჩემი ნინარებიც: დედის ბაბუა გერონტი გოგასაძე და მამის ბაბუის მძის შვილი გვირგვინი აბუთიძე. ჩვენს ოჯახში მათზე ბევრი მსმენია.

ომს რომ დიდი უბედურება მოექცეს, 2008 წლის 8 აგვისტოს დატრიალებულმა მოვლენებმა ცხადად დაგვანახა. ამიტომაც ომში ნასულნიც და სახლში დარჩენილებიც გმირებად მიმანჩია. დედის ბაბუა, გერონტი გოგასაძე, ომში რომ ნასულა, ორი მცირეწლოვანი შვილი დაუტოვებია. მის მეთულეს, თებრი არჩვაქეს ოჯახი არ ნაუქცევია, ქალიც ის ყოფილა ოჯახში და კაციც. უხნავს, უთხო-

ნია, უთბავს, მტერ-მოყვარეს დახვედრია და ობლები დაუხრდია. განა ეს გმირობა არ იყო? მას ომმა ქალობა ნაართვა, მამაკაცის ტვირთი წამოჰკიდა და ცალკულელს ანეგინა ცხოვრების ქაპანი. ერთ სვედიან ისტორიასაც ყვებიან ჩემს დიდ ბაბუასა და ბებიასთან დაკავშირებით.

თურმე გერონტი ბაბუა დაჭრილი ქუთაისის ჰოსპიტალში ყოფილა მოთავსებული. მომჯობინებულს მოუხერხებია ხმის მოწვევინა ოჯახისათვის. თებრი ბებიას რომ გაუგია, თავზე ნისქელის ქვა მოუხერხებინა, რაც სახლში მოუძებნებოდა, მოუგროვებია. სურსათ-სანოვაგით დატვირთულია და ნასულა მეთულეს სანახავად. მის ჩასვლამდე თურმე ბაბუა ჰოსპიტალიდან გამოუშვებია, ნაწილში დაუბრუნებიათ და მამისონის უღელტეხილის გავლით ფრნტზე გაუგზავნიათ. გზად ამბროლაურზე გამოუვლიათ, ღამე იქ უნდა გაეთითა. აულია უფროსისაგან ოჯახის მონახულების ნება. მასაც მიუცია დრო დილაშდევანიდან ღამე ყოფილა, მაგრამ არც წვიმას, არც ბურბუბის ტყეს არ შეუძნებია. ამოსულა სახლში. დედა და შვილები კი უხნავს, მაგრამ მის სანახავად ნასული მეთულე კი - ეერა, გზაში შემორებიან ერთმანეთს. გულდაწყვეტილი ნასულა. ნასულა და ნასულა... მისი აღარავის აღარაფერი გაუგია.

მეორე დღეს დაბრუნებულ თებრი ბებიას მეთულის უბედობასთან ერთად თავისიც დაუტვირებია. ატვალიტებულ მინაზე დარჩენილი მეთულის ნაკვალევისთვის ტამტი გადღაფარებია და მანამ ინახავდა თურმე, სანამ დრომ და ავდარმა არ ნაშალა. ასე ასწავლიდა შვილებს მამის სიყვარულს. ჯუმბერი ბაბუა ისე პატარა ყოფილა, რომ მხოლოდ ლანდად ახსოვს ღამით სახედრო

ფორმით მოსული კაცი. მერე თავის შვილს, ბიძაჩემს, დარქვა მამის სახელი და სიცოცხლე გავრძელდა.

ეს ამბავი რომ გავიგე, ძალიან შემეცოდა თებრი ბებიას, თან სიამაყე დასუფულა, როგორი სიყვარული შეძლებია! განა გმირობა არ იყო, რაც მან შეძლო, მაგრამ ამ გმირობაზე დიდი გმირობაც არსებულა, ისეთი, რომელიც მტერად ქვეყნის შემთხვევაშიც არ გვარავს, თუნდაც არ დაგრჩეს თამომავალი. ახლა ვიამბობ ამ გმირობაზე და იმბაზე, თუ როგორ დაუბრუნა სახლში მშობლებს მინას, დაღუპვიდან 66 წლის შემდეგ, ჩემი დედა ბაბუის მძის შვილი ვალერიან აბუთიძე. ის ამბროლაურის რაიონის სოფლებში: ავანში დაიბადა 1922 წელს. მამა თეგების გარდაცვლია, დედა კი საბი წლის ასაკში დატოვა. გაზარდა ბიძამ და ბიციანმა. დაამთავრა ამბროლაურის კუდაგოგური სასწავლებელი. 19 წლის ასაკში გაიწვიეს სამხედრო საკავალდებულო სამსახურში. ომის დაწყების პირველივე დღეებიდან ფრნტის წინა ხაზზეა. იყო სადაზვერუო ასეულის მეთაური. 23 წლის ასაკში ორი წითელი ვარსკლავის ორდენისა და სამხედრო მამაკაცებისთვის მედლის კავალერი. აღმწოდელმა ბიძამ ბიციანმა 1944 წლის 4 იანვრით დაეთარღვენილი მაღლობის წერილი მიიღო იმ ნაწილის მეთაურისაგან, სადაც ვალერიანი იბრძოდა. ნარდგენილი იყო გმირის ნოდებაზე, მაგრამ არ დასცალდა.

1944 წლის 22 იანვარს კიროვოგრადის რაიონის სოფელ ოქსანოვკას განთავსებულების დროს, მორსეა სადაზვერუო გასვლისას, მისი ასეული ლაყაში აღმოჩნდა. ძალათა თანაფარდობა შეუსაბამო იყო, მაგრამ მოუწე არ უნდა ჩაეარდნილიყო ამიტომ უთანასწორო ბრძოლაში ჩაბმის გადაწყვეტილება მიიღო და

დაიღუპა. ადგილობრივმა მოსახლეობამ მხოლოდ გვიან ღამით მოახერხა და ცხრილილი სხეულები სამშო სასაფლაოსთვის მიბარება. ისინი წლების შემდეგაც არ ივინწყებდნენ მათ ხსოვნას და საკადრის პატივს მიაგებდნენ მათი სოფლის განთავსებულებისა და მონახულებაზე ვერ შეძლეს არეული დროისა და უსახსრობის გამო.

გავიდა დრო. ცხოვრება გავრძელდა. სამშენებლო ობიექტის სამშორკველის ამოღებისას სამშო საფლაოე ვაიხსნა. ნაპოვნი ვიღოდო მის: მედლის მამაკაცისთვის და წითელი ვარსკლავის ორდენის მიხედვით მხარის ომში დაღუპულია ხსოვნის უკვდავყოფისა და პოლიტიკური რეპრესიების კომისიის პასუხისმგებელმა მდიანმა პ.პ. ფეცნიკოვს რუსეთის ფედერაციის თავდაცვის სამინისტროს ცენტრალური არქივიდან მიიღო ინფორმაცია, რომ მათი მფლობელი იყო ვალერიან ნიკოლოზის ძე აბუთიძე. ეცნობა საქართველოს საელჩოს, რომელსაც ვეტერანთა დეპარტამენტის დახმარებით მოიძია ძირისფალი. უყოყმანოდ გადაწყვიტე ვაღმოსვენება. ყველა ხარჯი ვეტერანთა დეპარტამენტზე გაიღო.

ვალერიან აბუთიძის გადმოსვენება დაამთხვიეს სოფლისათვის დაღუპულია ხსოვნის დღეს, რომელსაც თურმე ყოველწლიურად აღნიშნავენ სოფელ ოქსანოვკაში. ათასზე მეტმა უკრაინელმა მოიდრიკა მუხლი გმირის კუბოსთან. საპატიო ყარაულის თანხლებითა და მხედრული პატივით მოხდა თვითმფრინავის ტრაზე ნემტის შესვენება. თვითმფრინავი თბილისში დაემის პირველ საათზე დაეშვა. ვეტე-

რანთა საქმის დეპარტამენტის წარმომადგენლებთან ერთად ნათესავებიც ელოდნენ. ჩვენ სახლს ვამზებდით და ქვეყნის თადარიგი გვქონდა. ის ხომ ჩვენს ფუძეზე იყო აღზრდილი.

ნიკოლოზის ტაძარში აუგეს ნესი, მერე რამდენიმე საათით დაასვენეს ჩვენს სახლში, სადაც დაიბადა და გაიზარდა. შემდეგ გადასვენეს აკრის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში. საპატიო ყარაულები იყვნენ თვადაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლები. დაიქმნა დაგეგმვით მხარისა და რაიონის ხელმძღვანელები, ვეტე-რანთა საქმის სხვადასხვა კუთხის წარმომადგენლები, აფხაზეთის ომის მონაწილენი. ვინც კი სიცოცხლის დასი იცის, ყველამ გულწრფელად დაიტირა. ნემტის საფლავში ჩაშვება მოხდა მებრძოლის სხევის საპატივცემული რიტუალით - საპატიო ყარაულები და სამხედრო ზაღობით. მოსვენდა ტრანკლამ სულაბა, მინაც თავისას თხოვდა. აღბათ, აქ დაკრძალულებსაც იგრძნეს შვეება, რადგან მონმოსულელის ღოდინში შემოვლილამ.

ვალერიან აბუთიძეს მხოლოდ სახელმა და მისი გმირობის დამაფასებელმა თამომავლობამ შეაძლებინა დაღუპვიდან 66 წლის შემდეგ საპატივცემული დაბრუნება. ესეც ხომ ბედისწერაა. ჩვენს სამშობლოს არა ჰყავს დასაკარგო შვილები. ასეთი პატივისცემა მხოლოდ ქართველებს უცვიალია.

გმირთა სახელობე უკვალოდ არ ქრებთან. მათ ღირსეულ პატივს მიაგებს ღირსეული შთამომავლობა. სახელი არის ის, რაც დროს ამარცხებს და ის, რაც დაეინწყების წყვდიადიდან გვიხსნის. ამიტომ უნდა ვეცადოთ, ასახელო შე სწარდილობდა წყლისა პირსა სამე დავრ-

ვე, კახეთი

ხორბლის ყანა, ოქროს ყანა, მზე მინად რამ ჩაიყვანა? ნორჩი ვაზი, ოპ, რა უხვი, რა ლაბაზი! დიდი თუთა, შვიი თუთა, სიციხისაგან გაითუთა, ვრცელი ველი, მწვანე ველი, საოცნებო, სანატრული. დიდნი მთანი, ლურჯნი მთანი, დაბლა ვერცხლი - ალაზანი. გატოტილი, წერილი ტანი, ლოყა ბაუშვისა - ატამი. ახამამებს ზეცა თვალებს, დაიყოფებს ცას და დღევ: ქედი მთათა, ვაჭვი ხეთა, მზე ყანაში ჩაიღვენათ. არ გავქვს ბოლო შე, კახეთო, ოთხივ მხარეს რომ გახედო!

მიწიდა არაბული დაბადა სოფელ გომბორში, საგარეჯოს რაიონში, 1994 წლის 23 იანვარს, სწავლობს X კლასში, 4 წლისამ ისწავლა კითხვა და მაშინვე დაიწყო პირველი ლექსი. მიწიდა ხატავს, ძერწავს, ბევრს კითხულობს, უყვარს XX საუკუნის პოეზია, მოსწონს ლიტერატურა და ბიოლოგია. მიზანმიზნულ ლიტერატურულ მარაგონებსა და კონფერენციებში... უყვარს თავისი კუთხე და მეგობრები. როდესაც მიწიდას ლექსებსა და ფილოსოფიური ხასიათის მცირე ფორმების ჩანახატებს კითხულობ, გრძობს, რომ ეს შინაა, შეიძლება შენ უნდა გეთქვა სწორედ ეს სიტყვები...

როდესაც ზამთარს გაუვა წყალი

როდესაც ზამთარს გაუვა წყალი თოვლს შეინოვენ თეთრი გორები, დამომბებული და ნაადრადი, მინა დაინყებს ახალ ცხოვრებას.

ეიბის სუნი აუვა ჰაერს, შევიგრძნობ სითბოს სხეულით უცებ, აქვე უქულოდ გავიდე გარეთ, უხადი კვირტი ვიპოვე ხუნჩხე.

როდესაც ზამთარს გაუვა წყალი, თავს დაანებებს ცა თვლემას ხანგრძლივს, ვინმე ტანმსხვილი, ბებერი ქალი კვლავ აიკიდებს ტომარა ღანძილს.

შეთთვრებული ზეცა გალურჯდა, მეც სისარულის ფინი მედებდა, ჰაერს სიძღერა ძვლებში გაუჯდა და ხუთ საათზე აღარ ბნელდება.

როდესაც ზამთარს გაუვა წყალი თავის დაჭერა მე მეძნელება, ანდა რად უნდა ვიკავო თავი, მე ვგაზაფხულობ, მეძნელება!

თავილისი პაზარი

ადუღდა ბაზარი, აეთო ბაზარი, ნოხების ფერებით, დოქების ზანზარი. თავლი და ბადაგი, ღვინო და მჭარდი, მყიდველებს ბარაქა! - გასძახის ვაჭარი. თათარი მუსტაფა მწვანილებს ალაგებს და გააქვთ ყაყინი თბილისელ დალაქებს. მსხვილ-მსხვილი ქალბები სურნელებს ყიდაინ. - დაცალთ ყანწები, რაც უფრო დიდია! ქუდები, ქოშები, დანა და ხანჯალი, ქოშინი, ქოშინი, ბაზარი, ბაზარი. აქ დროც აღარ მიდის - სომეხს ვეაჭრება. - იყიდეთ, იყიდეთ, ქამრები, ხანჯლები! აქაფად ფაილა და ყვირის ვაჭარი, - იყიდეთ იაფად თბილისის ბაზარი.

საღამოს სოფელი

საღამოს სოფელი, ზვიგებად გამხმარი ბალახი. არასწორ შარავე ქუჭყია, ლავია, ტალახი. მესამე დღეა რაც, წვიმებად, წვიმებად, წვიმებად, უწყვეტივ ცის წყალი მინაზე ნემსებად იღვრება. თუნუქის ფანჯიან, მოშავო, მოწყენილ სახურავს, მესამე დღეა, რაც საღამოს ნისლები ახურავს. გზაზე ჩქეფს, ჩუხჩუხებს, წვიმების პატარა რუები, ჭადრები, ალვები, გზის პირს, სველები, ყრუები. მორიდან მოისმის მწყემსების გაბმული ძახილი, ნელ-ნელა, ნელ-ნელა, სოფელში შემოდის ნახირი. აქა-იქ, შარავე მოთბების ბლაგვის ხმები, მესამე დღეა, რაც, გზის პირს ჭადრები ხმებიან. მორთოვარე წვეთებით ტირან ფანჯრების მინები, მესამე დღეა, რაც ღრუბლები, წვიმები, წვიმები...

საგანმანათლებლო ქარაზი

თბილისის თბილისის კეთილმოზილთა სსსავლეხელი

დასაწყისი №19-20

ამიერკავკასიაში მეფის ხელი-სუფლებას 30 წლის მანძილზე მხოლოდ ერთადერთი სასწავლებელი ჰქონდა. ეს იყო თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელი. აქ ერთმანეთს ეცნობოდნენ და უახლოვდებოდნენ არა მარტო საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მკვიდრნი (ქართველები, კახელები, იმერლები და სხვ.), არამედ საქართველოს და ამიერკავკასიის სხვადასხვა ეროვნებთანაა მოზარდი თაობის წარმომადგენლებიც (ქართველები, აზერბაიჯანელები, სომხები, რუსები), რაც ხელს უწყობდა მათში ერთგული სოლიდარობის განმტკიცებას.

1803 წლის 27 ივლისს მეფისათვის წარდგენილ მოხსენებაში ციციანოვი სკოლის გახსნას იმით ასაბუთებდა, რომ რუსული ენის ცოდნა აუცილებელია იმ მხარეში, სადაც სამართლის წარმოება ამ ენაზე მიმდინარეობს, არ გვაყავს თარგმანები, ხოლო ადგილობრივი თავადგენიანობა იმდენად უფიციოა, რომ წესისაყრის მიზნით რუსულ ენაზედაც ვერ შეტყვევდები.

თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელში ხელმძღვანელებად და მასწავლებლებად ყოფილან აგრეთვე ჰუმანიური და მონინავი დადიანებიც: 1826 წელს ამ სკოლის დირექტორად დაუნიშნავეთ განათლებული პედაგოგი ვ. მანასკინი, რომელსაც სკოლაში მონაწილეთა ფიზიკური დასჯა აღუკვეთია. და ყოფიანი მანასკინის შესახებ აღნიშნა: „...ყურების ან თმების მოწვევა, სახაზავით ცემა, დანოკება, ან სხეულის სხვაგვარი სასჯელი მანასკინის ყოფნის დროს გულში გასავლელადაც შეუძლებელი იყო. სამაგიეროდ, ბავშვებიც არასდროს არ ყოფილან ისეთი კეთილმოზილნი და არასოდეს ისე კარგად არ შეუცნიათ ვადმინაცემი, როგორც მის დროს...“ მანასკინი მთავრობში მალე გადაიკეცა პეტერბურგში - სასწავლო კომიტეტში. და ყოფიანი კეთილმოზილნი და მონაწილეთა მონასკინი მანასკინი მანასკინებსა და თვითონ სკოლის აგრეთვე, მანასკინის შემდეგ რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლებად დანიშნულ წტ. დემენტიევს. მაგრამ ასეთი ჰუმანიური მასწავლებლები და ხელმძღვანელები იმ დროს იშვიათი გამოჩენილის შედეგად იყვნენ.

მონაწილთა სკოლას გაუბრძოდა, განსაკუთრებით ათიან წლებში, როდესაც საქართველოში შავი ქორი მიძინებოდა. ამიტომ სკოლის ხელმძღვანელთა ერთ-ერთ უმთავრეს საზრუნავს წავსან მონაწილთა სკოლაში მოყვანა შედეგად, მაზრისა და გუბერნიის მთელი სახელმწიფო აპარატის გამოყენების საშუალებით.

მართალია, თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელი საქართველოს მართლი არისტოკრატის შეიღებულნი იყო დარსწრებით, მაგრამ აქ ბოლომდე იყვნენ წერილი აზნაურობისა და მდაბიოთაგან გამოსული შეიღებუნი.

ქართული ენაზე ქართული გრამატიკა, საღეთო სჯული, რიტორიკა და ლოგიკა ისწავლებოდა მხოლოდ, დანარჩენი საგნების სწავლა რუსულ ენაზე მიმდინარეობდა. 1818 წელს თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელი კოხი კლასისაგან შედგებოდა.

1819 წლიდან ახალი საგნების შემოღება დაიწყო, ხოლო შემდეგ წლებში ეს სპეციალური საგნები შეეკრე კლასში გადაუტანიათ. შეიღებუნი ითქვას, რომ ამ ახალი საგნების შემოღებით, 1819 წლიდან, თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელს მიეცა პრაქტიკული მიზანდასახულობა: სამხედრო და სამოქალაქო უწყების მოხელეთა მომზადებისათვის ხელის შეწყობა. ზოგენი კმაყოფილი იყო რეორგანიზაციის შედეგებით: „სასწავლებელი წლითწლით გაუმჯობესდა სწავლითა და სწავლების წესებით; უმეტეს ყოველწლიურად რამდენიმე ახალგაზრდას, საკმაოდ განათლებულს სამოქალაქო და სამხედრო სამსახურისათვის“.

ქართული ენას, თბილისის ამ პირველ რუსულ სასწავლებელში, საკმაოდ საბატიო ადგილი ჰქონდა დათმობილი. როდესაც ელისუს სულთანმა ახმეტა თაბის შვილი ამირანი მძევლად თბილისს გამოგზავნა და თანახმად სულთანის თხოვნისა, ის სკოლაში მიიბარეს სახაზინო ხარჯზე, გუდოვიჩმა საქართველოს მმართველს ლიტერატურის წინადადება მისცა, ესწავლებინათ მისთვის რუსული და ქართული წერა-კითხვა.

ეს სასწავლებელი მთავრობამ საქართველოს თავადაზნაურული ახალგაზრდობის „გასაწარმოებლად“, ნამდვილად კი მოხელეთა მოსამზადებლად გახსნა.

სასწავლებელში მთავარი ყურადღება რუსული ენის შესწავლა და საგნების რუსულ ენაზე სწავლას ექცეოდა, მაგრამ ამავე დროს საგრძნობი ყურადღება ჰქონდა მიქცეული ქართული ენის შესწავლას, რომლითაც რამდენიმე საგანიც ისწავლებოდა. საერთოდ, თბილისის კეთილმოზილთა სასწავლებელი, ისე როგორც ცარიზმის ყველა სასწავლებელი ჩვენში, რუსიფიკატორული პოლიტიკის გატარების ემსახურებოდა. მაგრამ ამ სასწავლებლის არსებობის მანძილზე, სკოლის ეს ამოცანა არ იყო ისეთი უხეში და საგრძნობი, როგორც შემდეგში გახდა. აქ გამოიზარდა ქართველი თავადაზნაურული ინტელიგენციის პირველი თაობა, რომელთაგან მრავალნი რუსული ენისა და ადგილობრივი პირობების ემსახურებოდნენ.

აქვე მიიღეს დაწყებითი განათლება შემდეგში ჩვენმა ცნობილმა მწერლებმა და საზოგადო მოღვაწეებმა - გრ. ორბელიანმა, ვახტანგ ორბელიანმა, დმიტრი ყოფიანმა, ნიკოლოზ ბარათაშვილმა და სხვებმა. ამ სასწავლებელში ერთმანეთს ეცნობოდნენ და უახლოვდებოდნენ არა მარტო საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მკვიდრნი, არამედ საქართველოს და ამიერკავკასიის სხვადასხვა ეროვნებათა ახალგაზრდები, რასაც დადებითი მნიშვნელობა ჰქონდა.

წლის მინურულში გაიხსნა თელავში, გორში, ქუთაისში, სამეგრელოში - სოფელ ნოოლავეში; მომდევნო წლებში - თბილისში, ღუშეთში და ახალციხეში.

ორკლასიანი სამაზრო სასწავლებელი, ორი წლის კურსით, ვერც გიმნაზიისათვის ამზადებდა მონაწილეთა კონტინენტს და არც სამაზროისათვის იყვნენ კურსდამთავრებულნი შესაფერად მომზადებულნი; მთავარმართველ რუსეთის პროექტით, 1835 წლიდან, სამაზრო სასწავლებლებში სამწლიანი კურსი იქნა შემოღებული და გაძლიერდა ადგილობრივი ენების სწავლება.

ამიერიდან სამაზრო სასწავლებლებში ისწავლებოდა საღეთო სჯული, რუსული გრამატიკა, გეოგრაფია, ისტორია, არითმეტიკა, დანერგებითი გეომეტრია, სუფთა მ ენა, ხატვა, ზაზვა და ადგილობრივი ენები. ადგილობრივი ენებიდან ისწავლებოდა: თბილისში - ქართული, სომხურში, თათრულში; ღუშეთში, გორში, ქუთაისში, თელავსა და სიღნაღში - ქართული და სომხური; ახალციხეში და ამიერკავკასიის დანარჩენი სამაზრო სასწავლებლებში - თათრული და სომხური.

სამეგრელოში თუმცა ხალხური ენა მეგრულია, მაგრამ, რადგან მას მწერლობა არა აქვს, - ნათქვამია მწერლობაში, - აქაურ სასწავლებლებში ისწავლება ქართული, დიდი ხნისა და აქ შემოღებული. თბილისის სამაზრო სასწავლებელში, რომლის კურსდამთავრებულთაგან ბევრი გიმნაზიის III-IV კლასში შედიოდა, გარდა სამი ადგილობრივი ენისა, ფრანგული და გერმანული ენებიც ისწავლებოდა. ასე რომ, ამ სასწავლებლის კურსდამთავრებულნი ექვს ენაში აქვთ ცოდნა შეფასებული.

რა თქმა უნდა, 10-15 წლის ყმანვილების ადგენი ენის შესწავლით დატვირთვა არაუბედურად იყო და უშედეგო, მაგრამ ხელისუფლებამ ამ შემთხვევაშიც ხელმძღვანელობდა არა იმით, რომ ახალგაზრდობა გასანათლებლად საჭირო ცოდნით შეიარაღებინა, არამედ ვინორ - უტოლიტარული მიზნებით: მას სახელმწიფო აპარატისათვის რუსულ ენასთან ერთად, აგილობრივი ენების მცოდნე მოხელეები - განსაკუთრებით თავჯდომეები სჭირდებოდა. „სასწავლებელთა უფროსებს ევალებათ ნააქვონ რუსი მოხელეთა შვილები ადგილობრივი ენების, უპირატესად თათრულის, მეტად საუფელოან შესწავლაში“ - ვკითხულობთ 1835 წლის დებულებაში ამიერკავკასიის სასწავლებელთა შესახებ.

საინტერესოა ვიცოდეთ, თუ როგორ ეხმარებოდა ქართველი საზოგადოების მონინავი ნაწილი ლაზარევის ინსტიტუტის ყოფილი სტუდენტნი ზაქარია ყორღანოვი. ადგილობრივი თავადაზნაურობის დაზარაობით და მონაწილეთა მიხედვით სასწავლებლებში გამოიქ-

ვამდნენ შიშს, რომ ადგილობრივი ენების ერთგული შეზღუდვის შემთხვევებს არ გამოენჯია სათანადო რეაქცია მოხლებში. მაგრამ ეს მხოლოდ ცალკეული პირობის მიერ გამოთქმული მოსაზრება იყო, ზოგჯერ შესაძლოა თვით სკოლის გამგის განწყობილებით გამოწვეული.

60-იან წლებამდე ჩვენ ვერ ვხვდებით ქართველი მონინავი პირებისა, სა თუ რომელიმე ორგანიზაციის რაიმე მნიშვნელოვან გამოხმაურებას, მიმართულს ქართული ენის დასაცავად სასწავლებლებში, ან სწავლის მშობლიურ ენაზე წასაწავლებლად. ამ საკითხის შესახებ ხმა პირველად იკ. ერესელიძის „ცისკარმა“ ამიოლო. ურნალოში რამდენიმე წერილია მოთავსებული მისი წინააღმდეგობისა და ინტელექტუალური გადაგარების შესახებ. თერგდალეული ქუთაისის წმინდა ნინოს სასელობის სასწავლებლის მონაწილეთა შესახებ წერს: „...ერთი საზოგადო შენიშვნა უნდა მივსცეთ განათლებულ ქალებს: თქვენ რომ ქართულად ელაპარაკებოდით, ის პასუხს გაიგებს ყოველთვის რუსულად (აიხ, დიდი მოსწონია, ვთქვამ) მაგრამ ნაწესდის სიტყვის გამო ურგეს ქართულს, აი, ამრიგად: ეი ბოლ, კი მართალია; მოვაგულსტა ნაი; ია ნენავიუთ შენ; ეტორას ნიმნავს; მენ ნე ნრაიგისა ძალიან; ზარემ ვაბუფუელი ტი დღეს და სხვა მრავალნი...“

ამგვარადვე აყენებს საკითხს დიმი. ჯვანავილი წერილში - „საქორთო ამჟამად თხზულებანი ინერგობდნენ ქართულს ენაზედ, თუ არა“. „...ეს სამოცდა სამი წელიწადია, რაც ჩვენს რუსების მთავრობებს ჰქვამთ, მტერი აღარ გვაწინააღმდეგობდნენ, მაგრამ ჩვენში არაფერი ცვლილებები არ მოუხდენია განათლებას. არამც თუ ცოდნა - ვერც კი გაგვიცია, არის სადმე განათლება თუ არა... რა სწავლაა ისა, რომ ყმანვილი კითხოვდნენ და არც ვეყურება. სწავლა ცოდნას უჭედა. ჩვენი ქართველი ყმანვილების სწავლა და ცოდნა მაშინ დაიწყება, როდესაც ისინი რუსულს ენის სწავლას იმდენად, რომ ამ ენაზე ნაკითხული წიგნი გაიგონ. მაშასადამე, ჩვენების განათლება სკოლაში მიყვანის დღიდან არ დაიწყება. გაეკანაოთხი წელიწადი, ყმანვილი სწავლობს, მაგრამ არაფერი კი არ ვეყურება იმ სწავლისა, რადგან ვერ რუსულ ენას სწავლობს და ვიდრე ისწავლდეს, იმისი გული ციფდება სწავლაზე... საქორთო წიგნები ქართულად ინერგობდნენ“.

აქაც, თუმცა არა გარკვევით, მაგრამ ისაზრია გატარებული, რომ დაწყებითი სწავლა საგნებისა მშობლიურ ენაზე უნდა წარმოებოდეს.

ამგვარი იყო დამოკიდებულება ქართული ენის სწავლებისათვის საზოგადოების მონინავი ნაწილი ინტელექტუალური იმ ჯგუფისა, რომელიც „ცისკარს“ გარშემო იყრიდა თავს.

უფრო ენერგული ბრძოლა ქართული ენის უფლებების დასაცავად სასწავლებლებში „დროებამ“ გააჩაღა.

მთავრად ანა ფირცხვალაიშვილი

სკოლის ფსიქოლოგთა დასახარებლად

ბავშვის განვითარების ასაკობრივი თავისებურებანი

რუბრიკას უძღვება საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვისა და მედიცინის განვითარების ფონდის ფსიქოლოგი მეთეშან თაბარაძე

დასაწყისი ნი. №17, 18, 20

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ სიმპტომებს, რომლებიც ბავშვის განვითარების სერიოზულ პრობლემებზე მიუთითებენ:
- ჩვეული საქმიანობებისადმი ინტერესის დაკარგვა;
- აკვიატებული აზრები კვების, დიეტის და ნონის შესახებ;
- თვითდაზიანებები ან ხშირი საუბრები სიკვდილზე, თვითმკვლელობაზე;
- ტყუილები და სახლიდან წივების მოპარვის შემთხვევები;
- აუტისტის მდგარობა, ხანგრძლივი ემოციური რეაქციები.

იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მონარდი ყველა ტესტს სწორად ასრულებს, მაგრამ ჩანოვთილითაგან თუნდაც ერთი სიმპტომი აღენიშნება, აუცილებლად უნდა მიმართო ფსიქოლოგს.

ბავშვის განვითარების გარდამავალი დარღვევები ყურადღების დეფიციტის/ჰიპერაქტიურობის სინდრომი (ADHD)

ეს სინდრომი ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური და პრობლემატურია ბავშვთა და მოზარდთა განვითარებაში. კვლევების თანახმად, ყურადღების დეფიციტის/ჰიპერაქტიურობის სინდრომი აღენიშნება ბავშვების 3-10%-ს, ამათგან 3-4-ჯერ უფრო ხშირია ბიჭებში, ვიდრე გოგონებში.

ძირითადი დამახასიათებელი ნიშნები:

- მაღალი აქტიურობა;
• ყურადღების დარღვევა;
• იმპულსურობა.

მაღალი აქტიურობა გულისხმობს:

- ერთ ადგილზე ვერ ისვენებს;
• გაკვეთილზე დადის;
• ბუერს დარბის;
• არ შეუძლია წყნარად თამაში, მუშაობა;
• ყოველთვის მოძრაობს;
• ბუერს ლაპარაკობს.

ყურადღების დარღვევა გულისხმობს:

- არა ჩართული გაკვეთილის პროცესში;
• არ ამითარებს დავალებებს;
• არ შეუძლია დაგეგმვა;
• არ შეუძლია მობოლიზება;
• წივთებს კარგავს;
• ყურადღება ეფანტება.

იმპულსურობა გულისხმობს:

- უძნელდება დაელოდოს თავის რიგს;
• აკეთებს, მერე ფიქრობს;

- სწრაფად პასუხობს;
• სხვებს სიტყვას აწყვეტინებს;
• ხშირად ხელს უშლის სხვებს.

ჰიპერაქტიური ბავშვს არ შეუძლია დასახული ამოცანის შესრულება, ხშირი მიმართულების არჩევა. იგი დეზორგანიზებულია, არ შეუძლია ინსტრუქციებისა და დავალებების დასრულება. ადვილად გადადებოდა ვარგე ბგერებსა თუ მხედველობით სტიმულაციებზე, რომელთა იგნორირებას მისი თანატოლები იოლად ახერხებენ.

ამ სინდრომის მქონე ბავშვი ერთ ადგილზე ვერ ჩერდება, მუდმივად მოძრაობს, მოუსვენარია, ხელს სტაცებს სხვადასხვა ნივთებს, ალტებს კარადის ან მაგიდის უჯრებს, ვერ ახერხებს ფილმის ბოლომდე ყურებას, ზღაპრის ბოლომდე მოსმენას, კიდურებს მუდმივად ამოძრავებს. ხშირად ბუერს და დაუფიქრებლად ლაპარაკობს, თანატოლებს ვერ ეწყობა, მოზრდილებსაგან მუდმივად საყვედურებს იღებს. ხშირი მენიშვნების გამო დაზარალებულია თვითშეფასება. შედეგად კი ჩნდება სიმარბე, აგრესია გარემომცველთა მიმართ.

ჰიპერაქტიურობა, ასაკთან ერთად სუსტდება, თუმცა სიმპტომები რჩება - იმპულსურობა, სხვა აქტიურობაზე ადვილად გადადრთვა, იმპულსურობა. ზრდასრულ ასაკში ჰიპერაქტიურობა გრძელდება 30-50% შემთხვევაში და ხშირია სოციალიზაციის პრობლემები - ალკოჰოლიზმი, ქურდობა, მანქანის მართვისას ხშირი დარღვევები.

აღსანიშნავია, რომ გოგონებში უფრო ხშირად გვხვდება ყურადღების დეფიციტის სინდრომი ჰიპერაქტიურობის გარეშე.

დიაგნოსტიკა

ჰიპერაქტიურობის ადაპტირებული ობიექტური საზომი არ არსებობს. დიაგნოსტიკისას აქცენტი ექიდება იმაზე, თუ როგორ იქცევა ბავშვი გაკვეთილებზე, მეგობრებთან, სახლში, გამოკვლევის დროს. იმისათვის, რომ ბავშვის მოუსვენრობა ჰიპერაქტიურობად ჩაითვალოს, მიღებულია, რომ დამახასიათებელი სიმპტომები (უყურადღებობა, მაღალი აქტიურობა, იმპულსურობა) 7 წლის ასაკამდე უნდა გამოვლინდეს, 6 თვის მანძილზე უნდა იყოს დამახასიათებელი და ხელს უნდა უშლიდეს ბავშვს ადაპტიაციას.

დიაგნოსტიკური კრიტერიუმები

თუ ბავშვი ადრე „სხვაანარი იყო“ და რაღაც პერიოდიდან შეიცვალა, ჰიპერაქტიურობა უნდა გამოვლინდეს.

- უნდა ექვემდებარებოდეს:
• ოჯახური პრობლემები;
• სასკოლო პრობლემები;
• ჯანმრთელობის პრობლემები.

სიმპტომები, რომელთა მიხედვითაც ხდება ბავშვთა ჰიპერაქტიურობის დიაგნოსტიკა:

I ჯგუფის სიმპტომები:

- 1. ბავშვი ხშირად ყურადღებას არ აქცევს დეტალებს, დავალების შესრულებისას ბუერ შემთხვევით შეცდომას უშვებს;
2. მას არ შეუძლია კონცენტრირება მოახდინოს დავალებაზე ან თამაშზე, რომელიც ხანგრძლივ ყურადღებას საჭიროებს;

- 3. ხშირად არ უშენს, როცა მას მიმართავენ;
4. ბავშვი არ მისდევს მიცემულ მითითებებს, არ ამითარებს დახეხილ საქმინობას;
5. ხშირად არაორგანიზებული და არამომბოლიზებულია;
6. ხშირად თავს არიდებს ან უარს ამბობს ისეთი დავალებების შესრულებაზე, რომლებიც ყურადღებას და გონებრივ დაძაბვას საჭიროებენ;
7. ხშირად ერევა ცხრილი, ავიწყდება სკოლაში მიტანის საჭირო ნივთები, რვეულები, წიგნები;
8. ბავშვი ადვილად გადადრთვება დავალების შესრულებიდან სხვა მოქმედებაზე, ყველაფერზე რეაგირებს, რაც მის გარემოში ხდება;
9. ხშირად ავიწყდება ყოველდღიური პროცედურების შესრულება (მაგალითად, პირადი ჰიგიენის დაკვა).

II ჯგუფის სიმპტომები:

- 1. ბავშვი ხშირად და ნერვიულად ამორაგებს ხელ-ფეხს, სკამზე წრიალებს;
2. გაკვეთილებზე ხშირად დგება და საკლასო ოთახში დადის;
3. ბუერს და უაზროდ დარბის, ადის მაღალ საგნებსა და ობიექტებზე (ხეები, ღობები, ბოძები და ა.შ.);
4. სრულიად არ შეუძლია წყნარად თამაში;
5. ბავშვი ისე იქცევა, თითქოს მოტრონი აქვს მიმაგრებული („ბზიკი შეუყვება“);
6. ძალიან ბუერს ლაპარაკობს;
7. ხშირად ნაჩქარევად და დაუფიქრებლად პასუხობს, კითხვის დასრულებას არ ელოდება;
8. არ შეუძლია რიგში დგომა და მშვიდობა დალოდება;
9. ხშირად უნებართვოდ ეჭრება მოზრდილების საუბარში ან სხვა ბავშვების თამაშში.

თუკი ბავშვს აღმოაჩნდება:

6 სიმპტომი I ჯგუფიდან + 3 სიმპტომი II ჯგუფიდან - მას შეიძლება დაესვა დიაგნოზი:

ADHD (Attention Deficit Hyperactive Disorder) - ყურადღების დეფიციტი ჰიპერაქტიურობის ქვლემებით.

თუკი ბავშვს აღმოაჩნდება:

მხოლოდ 6 სიმპტომი I ჯგუფიდან - მას შეიძლება დაესვა დიაგნოზი:

ADD (Attention Deficit Disorder) - ყურადღების დეფიციტი ჰიპერაქტიურობის ქვლემების გარეშე.

მკურნალობის პროგრამა

- ქვეითი თერაპია (კოგნიტურ-ქვეითი, თვითრეგულაციის უნარები);
• მედიკამენტები;
• კომბინირებული მკურნალობა მედიკამენტებით და ქვეითი თერაპიით;
• სიმპტომის კონსულტაცია, მისი და მისი ოჯახის წევრების გარკვევა ჰიპერაქტიურობაში;
• მშობლების დახმარება;
• სწავლის ჩვეულების ფორმირება.

საცივიკური სტრატეგიები:

- დაჯილდოების სისტემა;
- „შესვენებები“;
- ქვეითი მოდელირება;
- პოზიტიური, კონსტრუქციული განწყობები;

- სპორტული აქტიუობა (განსაკუთრებით სირბილი).

საცივიკისტების მიერ შემუშავებულია ერთგვარი „სასწრაფო დახმარების“ სისტემა ჰიპერაქტიური ბავშვთან მუშაობისას. მისი მთავარი პოსტულატებია:

- ბავშვის ყურადღების გადატანა კამრიზებიდან სხვა ობიექტზე;
• სახლში მკაფიო დღის განრიგის დაცვა;
• არჩევანის შეთავაზება (მოცემულ მომენტში სხვა შესაძლო საქმიანობა);
• მოულოდნელი შეკითხვის დასმა;
• ბავშვისთვის მოულოდნელი ფორმით რეაგირება (გახუმრება, ბავშვის მოქმედებების გამოვრება);
• აკრძალვის კატეგორიული ფორმისაგან თავის შეკვეება;
• თხოვნა, ბრძანების ნაცვლად;
• ბავშვის სურვილების ყურადღებით მოსმენა;
• თხოვნის მრავალჯერადად, ერთი და იმავე სიტყვებით, ნეიტრალური ტონით გამოვრება;
• ბავშვისთვის ფოტოს გადაღება ან სარკესთან მიყვანა იმ ობიექტში, როცა ჭირვეულობს;
• ოთახში მარტო დატოვება (თუ ეს მისი მიზანშეღებობისთვის უსაფრთხოა);
• ნორტიკების კითხვისაგან თავის მისი მიმართ და რეგულარულ შექებას საჭიროებენ;

რეკომენდაციები მშობლებისთვის

- მოანსერივეთ დღის და კვირის რეჟიმი (განსაკუთრებით ძნელია პარსკევის დღის მუორ ნახევარი და შაბათი საღამო, აგრეთვე არდადეგების პირველი და ბოლო დღეები) და ამა თუ იმ დავალების შესრულება დაგეგმეთ გარკვეული საათისთვის;
• დააფინეთ ქვეყნის მკაფიო ნესე-ოჯახის ყველა წევრისთვის;
• თავი შეიკავეთ ლანდისგან (ღმრდელისთვის ეს ნიშნავს იფიქრი, სანამ იტყფოდო; ლაპარაკის ნაცვლად, იმომქედო; ბავშვის მცირე „დანიშნულები“ ყურადღება არ მიაქციოთ;
• თავი აარიდეთ უსარგებლო დისკუსიებს;
• მოელოპარაკეთ ბავშვს იმის შესახებ, რის გაკეთება აუცილებელი და რომ ეს ყოველთვის უნდა შესრულდეს. წინასწარ შეთანხმებით შექებას და დასჯის ზომებზე;
• დასჯა გამოიყენეთ უშუალოდ მომხდარის შემდეგ და ისე, რომ ბავშვისთვის გასაგები იყოს, რით არის ეს გამოწვეული. თუმცა, უმჯობესია, თუ ბავშვი შეიგრძობს მისი არასწორი საქცილის ბუნებრივ შედეგებს;
• შეაქეთ! აღნიშნეთ კარგი საქციელი, თუნდაც უმნიშვნელო! შექება არ უნდა შეიცავდეს ფარულ გათკაცებას: „შესანიშნავია! როცა გინდა, ყველაფერი გამოგდის!“;
• ავარჯიშეთ ბავშვი თვითკონტროლში. ამისათვის მან ხმაშალო ან გულში უნდა თქვას, რასაც აკეთებს;
• შესაძლებლობა მიეცეთ, ბუერი იმობროს და ითამაშოს. თამაშებში მშობლებიც უნდა მონაწილეობდნენ;

რეკომენდაციები მასწავლებლებისთვის:

- ჰიპერაქტიური ბავშვებს განსაკუთრებული სიძნელეები აქვთ სკოლაში, რომელთა დაძლევა დიდადა დამოკიდებული მასწავლებელზე. მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, რომ ამგვარ ბავშვებს ინდივიდუალური მიდგომა ესაჭიროებათ.
• მკაცრად, მაგრამ კეთილგანწყობილად უხელმძღვანელებთ ბავშვს. გარკვეული პედაგოგიური ხაზის გატარებისას გამოავლინეთ აუცილებელი თანმიმდევრობა. იმავდროულად, სადაც შესაძლებელია, მზად იყავით მიმტყველებლისთვის. თუ ბავშვი გრძობს, რომ მისგან კარგად არანა განწყობილი, იცინა მისი სიძნელეების შესახებ და დახმარება სურთ, ბუერი მისთვის არასა-სიაშიგნო სიტუაციის დაძლევა;
• მუდმივად გამოავლინეთ ბავშვის მიმართ ყურადღება და შეკვეტი. ჰიპერაქტიური ბავშვები განსაკუთრებით მგრძობიარები არიან შექებაზე. ბავშვს მისი მიმართ და რეგულარულ შექებას საჭიროებენ;
• გამოირჩეთ ზედმეტი გამოიზიანებლები. თუ ბავშვს დასაგამ მასწავლებელთან რაც შეიძლება ახლო, წყნარი მოსწავლის გვერდით და მერსი მისობლად აუცილებელი ნივთებს დაუტოვებთ, უკეთ შეასრულებს საშუალოს;
• გამოიყენეთ პირდაპირი სხეულბუეები და მხედველობითი კონტაქტი. თავზე ხელი გადაუხვით, მასთან ახლოს დადგეთ და მხარზე დადეთ ხელი;
• დავალებები მომცრო ეტაპებად დაყავით, მოახდინეთ სასწავლო პროცესის სტრუქტურირება. მოკლე დავალებები დიდ გონებრივ დაძაბვას არ მოითხოვს და ბავშვი უკეთ აჩვენებს, რა შეუძლია;
• ბავშვს ემინია, რომ დავალებას ვერ შეასრულებს. ამიტომ, ხშირად დაეხმარეთ ხოლმე;
• მიეცით ბავშვს მოძრაობის საშუალება, მაგ.: დაფა გაასუფთავოს, მოსწავლეებს რვეულები დაურიგოს;
• მოამინით მოეკიდეთ შენელებულიობა და დავალების მიცემისას გაითვალისწინეთ ეს თავისებურება, მაგალითად: შეამოკლეთ დავალებები, რომელსაც კლასში ან სახლში აძლებთ; რამდენჯერმე ხმაშალო, მკაფიოდ ნაიკითხეთ ამოცანის პირობა (მათემატიკაში), რათა ბავშვებმა, რომლებსაც კითხვის სიძნელეები აქვთ, პირობა გაიგონ;
• დაბოლოს, გამოავლინეთ უსაზღვრო მოთმინება. არც ერთ ბავშვს არ უნდა წარუმატებლობა, დასჯა, შენიშვნები. არც ერთ ბავშვს არ უნდა, იყოს ცუდი. იცოდეთ, რომ ბავშვები თვითონ იტანჯებიან თავიანთი დარღვევების გამო.

გარკველება იუნგა

რაიმონ არონი ქართულად

90-იანი წლების დასაწყისი, საბჭოთა კავშირის დაშლა და საქართველოს სუვერენიტეტის აღდგენა, ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარებაში მნიშვნელოვან ნიშანს ეტყობა გვევლინება. მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგიის მონოპოლიტიკის წერტილი დაესვა. ქართულმა ისტორიოგრაფიამ შევებით ამოიკუსთა. მან დაიბრუნა სუვერენობა და ახლა შეძლო საკუთარი არჩევანი გაეკეთებინა. ამას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ეს პოსტსაბჭოურ სივრცეში ნათელ სხივს წარმოადგენდა. მაგრამ თავისუფალი აზროვნების დამკვიდრება სულაც არ აღმოჩნდა ადვილი. თავი იჩინა სოციალურმა პრობლემებმა. მოხდა მეცნიერების კომერციალიზაცია. ფუნდამენტურ მეცნიერულ გამოკვლევებზე მოთხოვნილებამ იკლო. სამაგიეროდ მკვეთრად გაიზარდა პოპულარული თემების მნიშვნელობა. ყველაფერი ეს აფერხებდა მოპოვებული იდეური თავისუფლების რეალიზაციას.

თანამედროვე ქართულ ისტორიოგრაფიაში შექმნილი მდგომარეობის ერთმნიშვნელოვნად შეფასება ძალიან ძნელია (უკიდურესობებს უნდა ვერიდოთ). ერთი მხრივ, კრიზისი მკვეთრად გამოკვეთილ ლეტალურ, ანუ სასიკვდილო ხასიათს ატარებს, რაც კონსერვატიული დარგების, პარტიის ისტორიის, მეცნიერული კომუნიზმის და სხვების გაქრობაში გამოიხატა. მეორე მხრივ, ეს შეიძლება შეფასდეს როგორც ზრდის კრიზისი, რაც უშთავ-

რესად იმით გამოიხატება, რომ ქართველი ისტორიკოსები ცდილობენ გამოიხატონ ამ რთული სიტუაციიდან გამოსავალი; ქართული ისტორიოგრაფია უფრო მრავალფეროვანი ხდება. ეს კი საინტერესოა. ამ რთული ვითარებიდან ერთ-ერთ რეალურ გამოსავლად ევროპული ისტორიოგრაფიის პოზიტიური გამოცდილების გათვალისწინება გვესახება. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს ფრანგული ისტორიულ-ფილოსოფიური აზროვნების მეტრის, სორბონის უნივერსიტეტის პროფესორის, **რაიმონ არონის** საინტერესო თხზულებების „მშვიდობა და ომი ერებს შორის“ ქართულ ენაზე თარგმნა და გამოცემა. ამ საპირველ საქმის ინიციატორები არიან: ნიგინის რედაქტორი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი **გიორგი სანიკიძე**.

თავიდანვე უნდა ითქვას, რომ ქართული საზოგადოება რაიმონ არონის სახელს ან არ იცნობდა, ან მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობის წყალობით, უშთავრესად, ნეგატიურად უყურებდა. თუმცა, XX საუკუნის ფრანგულ ისტორიულ-ფილოსოფიურ აზროვნებაში რაიმონ არონი ერთ-ერთი ყველაზე უფრო გამოჩენილი და კოლორიტული ფიგურაა. მის მეცნიერულ ინტერესებში ცენტრალური ადგილი უჭირავს ისტორიის ფილოსოფიის და პოლიტიკოლოგიის სა-

კითხვებს. რაიმონ არონის ერთ-ერთი ნაშრომის – „მშვიდობა და ომი ერებს შორის“ თარგმნა. XX საუკუნის ევროპული ისტორიოგრაფიის პოზიტიური გამოცდილების ათვისების თვალსაზრისით, სერიოზული ნინგადგმული ნაბიჯია და თანამედროვე ქართული ისტორიოგრაფიის წარმატებად მივაჩნობ. მეცნიერულ ღირებულებასთან ერთად მას ძალიან დიდი შეცვლენითი დატვირთვა აქვს და ფართო საზოგადოებას გააცნობს ევროპული ისტორიოგრაფიის საუკეთესო მიღწევებსა და წარმომადგენლებს. ასეთი შრომები ძალიან დაგვეხმარება, თავი დავანოთ დღემდარევი აზროვნებას, გავცდეთ მარქსისტული და პოზიტივისტური ისტორიოგრაფიის თეორიულ ჩარჩოებს. რაიმონ არონის წიგნი XX საუკუნის ისტორიის ერთ-ერთ საინტერესო, რთულ და აქტუალურ საკითხს ეხება. ესაა მშვიდობა და ომი ერებს შორის. ამ ნაშრომში ფრანგული ისტორიული ფილოსოფიური აზროვნების მეტრი წარმოადგება, როგორც პოლიტიკოლოგი, საერთაშორისო სამართალში ჩახედული მკვლევარი.

რაიმონ არონის წიგნი შედგება შესავლისა და ოთხი ნაწილისაგან, თან ახლავს დასკვნა. პირველი ნაწილი, პირობით, ორ ნაწილად შეიძლება გავყოთ. ავტორი აქ განიხილავს კონცეფციებს და სისტემებს: პირველი მონაკვეთი – სტრატეგია და დიპლომატია, ანუ საგარეო პო-

ლიტიკის ერთიანობის შესახებ; ძლიერება და ძალა, ანუ საგარეო პოლიტიკის საშუალებები; ძლიერება, დიდება და იფება, ანუ საგარეო პოლიტიკის მიზნები. მეორე მონაკვეთი – საერთაშორისო სისტემები; მრავალპოლუსიანი და ბიპოლუსიანი სისტემები; მშვიდობისა და ომის დიალექტიკა.

მეორე ნაწილი: სოციოლოგია – დეტერმინანტები და კანონზომიერებანი. ეს მონაკვეთი შედგება შესავლისა და ექვსი ნაწილისაგან. აქ განხილული თემები ორი ნაწილისაგან შედგება: პირველი – სივრცის, რაოდენობისა და რუსუსების შესახებ; მეორე – ხალხები და რელიგია, ჩამოყალიბების ნესრისი ძიება, სამართი სულსკვეთების ინსტიტუტების სათავეები.

მესამე ნაწილი – ისტორია. მას არონი ასე ასათაურებს „მსოფლიო სისტემს თერმობირთვულ ხანაში“. ის, პირობით, ორ ნაწილად შეიძლება გავყოთ. აქ საუბარია შემდეგ თემებზე: დასრულებული სახის სამყარო, ანუ მსოფლიო სისტემის პეტეროგენეზობა; შეკავების სტრატეგები; დიდი მშენი, ანუ დიპლომატია ბლოკებს შიგნით. ამით სრულდება პირველი ნაწილი და იწყება მეორე, რომელშიც ავტორი ეხება შემდეგ საკითხებს: საყაიმო პარტიები ევროპაში, ანუ ურთიერთობა ბლოკებს შორის; დარწმუნება და ძირგამომთხრელი საქმიანობა, ანუ ბლოკები და მიუმხრობელი ქვეყნები; მტერი მშენი.

მეთხე ნაწილს ეწოდება პრაქ-

სეოლოგია – დიპლომატიურ-სტრატეგიული ქცევის ანტიანტიპეტი. განხილულია რამდენიმე თემა: მორალისა და სტრატეგიის ძიება; ძლიერი პოლიტიკის მიღმა.

წიგნი სრულდება თებით – რაციონალური სტრატეგია და გონიერული პოლიტიკა. საბოლოო შენიშვნები კი, ფაქტობრივად, დასკვნის ფუნქციას ასრულებს.

რაიმონ არონის წიგნს მძლავრი ანალიტიკური მუხტი აქვს, რაც უპირატესად იმით გამოიხატება, რომ ის საინტერესოდ საუბრობს ამ რთულ პრობლემებზე. აქვს აღნიშნული თემების საკუთარი ხედვა და რთული პრობლემის გადაწყვეტის მისეულ ვერსიას გთავაზობს. წიგნის მეცნიერული ფასელობაც სწორედ ამასია.

არონი არა მარტო ძლიერი ანალიტიკოსია, არამედ ძალიან კარგი მთხრობელიცაა, რაც მისი წიგნის კიდევ ერთი ღირსებაა და, ჩემი აზრით, წიგნის მთარგმნელის, პროფესორ გიორგი სანიკიძის დამსახურებაა.

ფიფრით, სასურველი იყო, წიგნს დართული ჰქონოდა მცირე შესავალი, სადაც უკლებლივ იქნებოდა განხილული რაიმონ არონის აღნიშნული თხზულება. ამას დიდი მეცნიერული და შემეცნებითი ევროპაში, ანუ ურთიერთობა ბლოკებს შორის; დარწმუნება და ძირგამომთხრელი საქმიანობა, ანუ ბლოკები და მიუმხრობელი ქვეყნები; მტერი მშენი.

მეთხე ნაწილს ეწოდება პრაქ-

მერაპ კალანდიაძე

„საქართველო არის ესა“

ლიტერატურული მუზეუმის მცირე სცენაზე 182-ე საჯარო სკოლის (დირექტორი – **არჩილ ჩხაიძე**) ღონისძიება „საქართველო არის ესა“ გაიმართა, რომელიც მოამზადა სკოლის ორგანიზატორმა **ანა გაჩეჩილაძემ**. მოსწავლეები დიდი მონდომებითა და ერთგულებით მოეკიდნენ მზადების პროცესს და ერთი თვის შრომის შედეგი ამგვან სკოლის პედაგოგებსა და მოწვეულ სტუმრებს: **ნანა კვიციანიამ, გიორგი ამიერჯიბამ, მარიამ გურჩიანამ, თამარ ფიცხელაურამ, ევა ქორიანიამ, ტატი უზლაძემ, აკაკი ვაჩიშვილამ, ელენე სუხაშვილმა, ლევან ფარქვანიამ, თინათინ აბესაძემ, თეატრკრამელომ, სალომე ჭიჭიჭიძემ, სანდრო ილიერაძემ, ანა გორგაძემ, ანა გაფინაძემ, ანა მარიამ აბესაძემ, თათია გოგოჭურამ, მადეა დიდიმავალი, დავით დაუთაშვილმა; მგალობელთა გუნდმა (ხელმძღვანელი – **თამუნა ძამაშვილი**) მარიამ დათუნაშვილის, ანა ანდლე-**

ლადის, **სოფო ფიროსმანაშვილის, თამუნა და ნუგზარ ფეიქრიაშვილების, თამუნა სუსანიას, ბარბარე ჭიჭიანიას** შემადგენლობით; ფოლკლორული ნომრები **მადონა კალაძის** ხელმძღვანელობით წარმოადგინეს: **გიორგი დინოშვილმა, გიორგი ხელაშვილმა** და **ლევან ბაიაძემ**. ღონისძიება „შენ ხარ ევანგილი“ დანერგა. პირველ ნაწილში წარმოდგენილი იყო ღონისძიების ისტორია, ფარნავაზთან დედმდე, გაიხსენეს საქართველოს ისტორიის მნიშვნელოვანი მომენტები საქართველოს სახელმწიფოებრიობის შენების გზაზე. მოსწავლეებმა აღნიშნეს, რომ ქართველთა ისტორიულ მესხიერებას საქართველოს უძველეს მხედრულ-მშობლოდ ფარნავაზის სახელი შემორჩა. უთუოდ იმიტომ, რომ განუზომად დიდი იყო მისი ღვაწლი, მშობლიური ქვეყნისა და ერის წინაშე. ქართველმა ხალხმა პირველი მეფის (ცხოვრების ისტორია, ალბათ, მის სიცოცხლეშივე ლეგენდების სამოხელში გაახვიდა.

ნორჩ მომღერალთა მიერ შესრულებული „მადლეკოს“ ფონეტი მიმდინარეობდა ქართულად მფრთხილად – მეფე მირიანთან მოცოდებული თემურაზ II-მდე. მოსწავლეებმა მხატვრულად ნაიკითხეს ქართველი პოეტების ცნობილი თქმულებები: „შენ ხარ ევანგილი“, „შვი თქვენ არაგველებო“ და სხვ. განსაკუთრებით ამაღლებული იყო ღონისძიების მეორე ნაწილი, რომელიც დავითო საქართველოს ისტორიის მიმოიხილავს 1917 წლიდან – დღემდე. მოსწავლეებმა 1956 წლის სისხლანი 9 მარტი და 1989 წლის 9 აპრილი გაიხსენეს. აღინიშნა, რომ 9 აპრილის სისხლიანმა ტრაგედიამ კიდევ უფრო გააძლიერა საქართველოში მიმდინარე ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობა. საინტერესო იყო სლავდმუო რუსული აგრესიის შესახებ. აზგაზეთისა და ოსეთის კადრებმა სავალბოლის ფონზე ჩაიარა. ღონისძიებას ესწრებოდნენ სკო-

ლების დირექტორები, განათლების სამინისტროს წარმომადგენლები, სკოლის დირექტორმა, არჩილ ჩხაიძემ სიტყვით მიმართა დამსწრე საზოგადოებას და სკოლის ერთი წლის მუშაობის შედეგები შეაჯამა. სამი წელია, 182-ე საჯარო სკოლამ ტრადიციად იქცა წლის საუკეთესო მოსწავლის დასახელება. მარმონაფენი წლის საუკეთესო მოსწავლე **ნანა როსტომია** ერთი წლის განმავლობაში აშშ-ს კალიფორნიის შტატში სწავლავდა. არჩილ ჩხაიძემ მიმდინარე წლის საუკეთესო მოსწავლე დაასახელა – **მადეა დიდიმავალი**. ღონისძიებაზე მინეულმა სტუმარმა **კახა გურულმა** წლის საუკეთესო მოსწავლის ტიტულის მფლობელს 100 ლარი გადასცა. ჯილდოს სახით წმინდა ნინოს ხატი გადაეცა სკოლის ოქროს მედალოსანსა და ეროვნულ ოლიმპიადებში საუკეთესო ათულეტი მუსეთე ადგილის მფლობელს **ნიკო მიშვილ**. 21-ე სკოლის დირექტორმა, **მისხელ ლომიძემ** სივრცითა და სა-

მასობრივ წიგნებით დაავიღო, ასევე, სასკოლო ოლიმპიადებსა და კონფერენციებში გამარჯვებული მოსწავლეები: **ანი ლავიანიანი, სალომე ნოზაძე, ნათია სოფურაშვილი, გიორგი ბოჭორიანი, ეთერ ყარაულაშვილი, რუსუდანი ფარაჯანაშვილი, მარიამ ჩუბინიძე და ხატია ბერიძე**. სკოლის დირექციის გადამწყვეტილებით, ფულადი პრემიით (100 ლარით) დაავიღოვეს გეოგრაფიის მასწავლებელი, ქალბატონი **ანა ერიაშვილი**, როგორც ოლიმპიადებში გამარჯვებული მოსწავლეების პედაგოგი. ეს ჯილდო ქალბატონ ანას ისან-სამპროის რაიონის პედაგოგთა პროფკავშირების თავმჯდომარე **გულელა გიმრიძემ** გადასცა, პედაგოგიურ კოლექტივს კი საქსკურსიოდ ფულადი პრემია გადაეცა. ღონისძიება საქართველოს ჰიმნით დასრულდა.

60678 სახარაილიძე

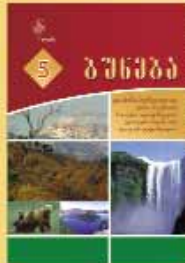

გამომცემლობა „დიოგანე“ წარმოგიდგინებთ

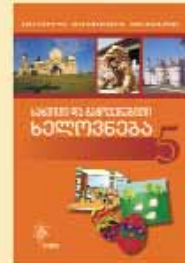
ახალ გრიფირებულ სახელმძღვანელოებს (2010/2011 სასწავლო წელი)

ქართული ენა და ლიტერატურა V
ლ. თუშური
მ. ინასარიძე
ნ. შარაშენიძე
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

გუნება V
ლ. ბურდილაძე
ლ. თევზაძე
ხ. ადიკაშვილი
ქ. მალრაძე
ქ. ტატიშვილი
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ხელოვნება V
ნ. კუნჭულია
მ. მესხაშვილი
ნ. მიქაბერიძე
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი
მოსწავლის რვეული

რუსული ენა III
მ. რევია
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

მუსიკა V
ქ. ცაგარელი
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ფიზიკური აღზრდა V
ლ. აფციაური
მ. ტულუში
მასწავლებლის წიგნი

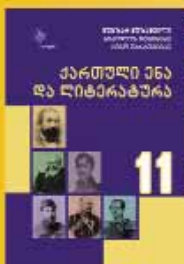
ფიზიკა VIII
ქ. ტატიშვილი
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ფიზიკა XI
ქ. ტატიშვილი
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ქიმია XI
ლ. თევზაძე
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ქართული ენა და ლიტერატურა XI
ნ. მუზაშვილი
ნ. ჩუბინიძე
ნ. შარაშენიძე
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

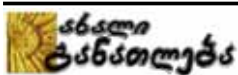

ქართული ენა და ლიტერატურა XI
თ. ვასაძე
ნ. შარაშენიძე
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

ქიმია XII
ნ. ჯავახიშვილი
მოსწავლის წიგნი
მასწავლებლის წიგნი

დაწვრილებით ინფორმაციას ამ სახელმძღვანელოების შესახებ „ახალი განათლების“ ვებგვერდზე ნომერში შემოგთავაზებთ

მთავარი რედაქტორი: მარიკა ჩიქოვანი

მისამართი: ტბალაშვილის №3 ტელ.: 95-80-23, 890 958023, 855 411668, 855 178027.
www.axaligantleba.ge E-mail: axaligantleba@gmail.com, ganatleba@mail.ru
რეგისტრაციის № 2/4-1609, ინფორმაციის ცენტრის მისამართი: 76096
გაზეთი რეგისტრირებულია დიფუზიის რაიონის სასამართლოს მიერ.
რედაქციის მისამართი: ცენტრის რედაქციის მისამართი: 76096

რედაქციის რეკვიზიტები:
საქართველოს პარლამენტი
ზ/კ 220101502,
ს/კ 202058735,
ა/ა 123631000